

‘Van draagvlak creëren, naar draagvlak krijgen’

Een multiple casestudy naar de factoren die invloed hebben op de
doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking

ad

Naam:	Marlon Frijters
Studentnummer:	419927
Opleiding:	Bestuurskunde
Master:	HR en Verandering
Faculteit:	Faculteit der Sociale Wetenschappen
Onderwijsinstelling:	Erasmus Universiteit
Stageorganisatie:	Gemeente Dordrecht
Afstudeerbegeleider / Eerste lezer:	Dr. V.M.F. Homburg
Tweede lezer:	Dr.ir. J. Eshuis
Stagebegeleider:	Drs. I. Odinot & Drs. P. van den Berg
Datum:	05-09-2016

Inhoud

Managementsamenvatting	5
1.1 Aanleiding	6
1.2 Probleemanalyse	7
1.2.1 Burgerparticipatie & overheidsparticipatie	7
1.2.2 Interactieve besluitvorming	8
1.2.3 Procesmanagement	9
1.2.4 Doorwerking	9
1.2.5 Placemaking	9
1.3 Probleemstelling	11
1.3.1 Doelstelling	11
1.3.2 Onderzoeksmodel	11
1.3.3 Vraagstelling	11
1.4 Onderzoeksstrategie	12
1.5 Relevantie	12
1.5.1 Maatschappelijke relevantie	12
1.5.2 Wetenschappelijke relevantie	13
1.6 Leeswijzer	13
2 Literatuurreview: factoren van doorwerking bij interactieve besluitvorming en placemaking	14
2.1 Afhankelijke variabele: doorwerking	14
2.2 Factoren met invloed op doorwerking vanuit literatuur	15
2.2.1 Factor 1: Beschikbare competenties	15
2.2.2 Factor 2: Wijze organiseren van werkvormen	16
2.2.3 Factor 3: de rolopvatting	17
2.2.4 Factor 4: Inkadering	19
2.2.5 Factor 5: transparantie	20
2.2.6 Factor 6: wederzijds vertrouwen	21
2.2.7 Moderator 7: openheid in de organisatiecultuur	21
2.3 Deelconclusie	21
2.4 Conceptueel model	24
2.5 Propositiones	24
3 Methodologische verantwoording	26
3.1 Onderzoeksmethode: multiple casestudy	26
3.1.1 Interviews	26
3.1.2 Documentenanalyse	26
3.1.3 Brainstormsessie	27
3.2 Selectie	27

3.2.1 Criteria cases	27
3.2.2 Selectie respondenten	30
3.3 Coderen	30
3.4 Betrouwbaarheid en validiteit	31
3.6 Operationalisatie.....	32
4 Vergelijking en verklaring	36
4.1 Doorwerking in 16 situaties	36
4.3 Vergelijking en verklaring doorwerking	38
4.3.1 Gemeentebreed	38
4.4 Tussenconclusie	49
4.5 Nieuw conceptueel model	50
5 Conclusie	51
5.1 Beantwoording deelvragen	51
5.2 Beantwoording hoofdvraag	54
5.2.1 Mate van variëteit binnen de werkgroep	54
5.2.2 Mate van managen van de passende rolopvatting.....	54
5.2.3 Rolopvatting van de gemeentelijke organisatie.....	54
5.2.4 Rolopvatting van de experts	55
5.2.5 Mate van aanwezige dubbelrollen.....	55
5.2.6 Mate van omvang investeringen.....	55
5.2.7 Inhoudelijke openheid organisatiecultuur.....	55
6 Aanbevelingen.....	56
6.1 Procesontwerp	57
6.2 Interne en externe communicatie.....	57
7 Discussie	58
7.1 Verhoudingen theorie	58
7.2 Betrouwbaarheid en validiteit	58
7.3 Vervolgonderzoek	59
Bijlage 1: Literatuurverantwoording	60
Bijlage 2: Interviewvragen.....	63
Bijlage 3: Respondentenlijst.....	65
Bijlage 4: Voorbeeld codeerschema.....	66

| Managementsamenvatting

Uit dit onderzoek is gebleken dat de mate van doorwerking van ideeën van burgers in een placemakingstraject wordt beïnvloed door verschillende factoren. Het blijkt dat de mate van variëteit binnen een werkgroep effect heeft op de doorwerking. Onder variëteit wordt verstaan de verschillende kenmerken van de deelnemers met hun bijbehorende percepties. Daarnaast ook het managen van een passende rol blijkt effect te hebben. Zowel een passende rol van de eigen gemeentelijke organisatie als die van de experts aan tafel hebben effect op de doorwerking. Tevens is gebleken dat de aanwezigheid van dubbelrollen een negatieve invloed heeft op de doorwerking, dit betreft een rol waarbij privébelangen conflicteren met het gemeenschappelijk belang. De factor 'omvang van de investering' komt als nieuwe afhankelijke variabele naar voren als invloedhebbende op de doorwerking. Tot slot heeft de inhoudelijke openheid van de organisatiecultuur een modererend effect. Als deze openheid binnen de organisatiecultuur heerst zorgt dit voor een versterkend effect op de afhankelijke variabelen. Andersom, dus als de inhoudelijke openheid te wensen over laat blijkt dat een belemmerend effect ontstaat. Samen geven deze factoren antwoord op de volgende hoofdvraag:

Welke factoren verklaren de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking?

Om antwoord te kunnen geven op deze hoofdvraag en het onderzoek houvast te geven is de volgende doelstelling geformuleerd:

Het verklaren van de doorverwerking van burgerinitiatieven met placemaking door cruciale condities af te leiden uit case studies van placemaking met hoge en lage mate van doorwerking.

Om op de onderzoeksvraag antwoord te kunnen geven is gebruik gemaakt van een multiple case study. Hierbij is informatie verzameld door middel van het afnemen van interviews, het bestuderen van beleidsdocumenten. De verzamelde data is vervolgens in een codeerschema verwerkt en daarna in een datamatrix geplaatst. Hierdoor werd het mogelijk om op twee lagen een vergelijking te maken, namelijk gemeentebreed en per gemeente apart. Om deze beter te laten aansluiten bij de praktische haalbaarheid is gebruik gemaakt van een georganiseerde brainstormsessie waarbij de bevindingen worden besproken en de aanbevelingen die op voorhand geschetst zijn te analyseren. Waarbij de aanbevelingen zijn:

- Een duidelijk procesontwerp kan zorgen voor structuur voor alle betrokken partijen, zowel intern als extern. Dit wil zeggen dat zowel de politici, ambtenaren en het college van burgemeester en wethouders in samenspraak dienen af te stemmen hoe zij hun rol zien en deze ook vastleggen in het procesontwerp. Daarnaast is het van belang om inhoudelijke beleidskaders duidelijk vast te leggen
- Door middel van interne en externe communicatie duidelijk maken dat de burger het initiatief moet nemen en het werk zelf moet gaan verzetten. Het gevaar schuilt in het feit dat het verleidelijk is om de rol uit handen te nemen omdat de ambtenaar het vaak sneller en soms zelfs beter kan doen. Het resultaat: geen eigenaarschap van de bewoner.

1.1 | Aanleiding

“It takes a place to create a community and a community to create a place” (Project for Public Spaces, 2009)

Stelt u zichzelf eens voor, het beeld van een plek waarin de wensen van alle belanghebbenden samenkomen. Denk bijvoorbeeld aan een plein waarbij omwonenden tijdens een wandelroute de geur van fris groen tot zich kunnen nemen of denk aan de bakker op de hoek, die kan profiteren van wandelaars die tijdens hun ronde broodjes komen kopen. Stelt u zich eens voor dat een hoteleigenaar die gevestigd zit aan het plein, zijn onderneming kan gaan uitbreiden omdat door de aantrekkelijke omgeving zijn klantgemiddelde aanzienlijk is gestegen. Stelt u zich eens voor, een plein wat duurzaam is en tevens aansluit op alle wensen vanuit de buurt. Het lijkt een utopie maar placemaking (Jacobs & Whyte, 1980) lijkt dit dichterbij te brengen dan ooit. Het betreft een methode waarbij belanghebbenden van de openbare ruimte zelf in staat worden gesteld bij te dragen aan de ontwikkeling van hun eigen leefomgeving. Kenmerkend hierbij is dat de overheid vooral loslaat en de dominante, door vakdiscipline gedreven, rol meer naar de achtergrond verdwijnt. Het doel hierbij is om succesvolle openbare ruimte te creëren met een positieve invloed op gezondheid, lokale economie, sociale cohesie en culture ontwikkeling (Huygen, 2008). Dit concept kent zijn oorsprong in Amerika en heeft inmiddels al wereldwijd tot vele succesvolle toepassingen geleid en heeft ook zijn doorwerking gevonden tot het -voor ons bekende- Amsterdamse Museumplein. De vraag die werd gesteld: Hoe wordt het Museumplein een aantrekkelijke en uitnodigende plek voor de 'Amsterdammers'? (PPS, 2014). Samen met 60 verschillende mensen zijn ideeën, dromen, energie en concrete voorstellen gemobiliseerd tot een nieuwe herinrichting van het Museumplein tot hetgeen dat we nu allemaal kennen. Genoeg positieve elementen voor gemeenten om hier op door te pakken, zo ook de gemeente Dordrecht. In het politieke akkoord 2014-2018 (Dordrecht, 2014) beoogt de gemeente een transitie naar een opgavengestuurde organisatie, waarbij inhoudelijke opgaven leidend zijn en bewoners en ondernemers mede-eigenaar worden. Bij enkele projecten in Dordrecht is daar al voorzichtig ervaring mee opgedaan. Bij het aanleggen van extra parkeerplaatsen in de wijken Sterrenburg en Stadspolders hebben bewoners als eerste de problematiek in kaart gebracht om vervolgens de meest effectieve oplossing te zoeken. Daarbij hebben zij ook zelf gezorgd voor draagvlak in de buurt. In Dubbeldam hebben bewoners een budget gekregen om zelf de verkeerssituatie van hun wijk te onderzoeken en op basis daarvan te adviseren over mogelijke verbeteringen. Steeds vaker ontstaan er initiatieven waarbij sprake is van coproductie, waarin bewoners intensief worden betrokken bij de planvorming. Toch staat de gemeente op een belangrijk kantelpunt. Illustratief is dat er niet meer gesproken wordt over burgerparticipatie, maar over overheidsparticipatie. Niet langer staat de invloed van burgers op de plannen van de overheid centraal, maar participeert de overheid in de plannen van bewoners of andere initiatiefnemers. Voorheen probeerde de overheid draagvlak onder inwoners zelf te creëren, maar door overheidsparticipatie verkrijgen ze juist draagvlak (zie titel voorblad). Het voordeel wat hiermee behaald wordt is dat beleid veel gericht kan worden toegepast op de wensen van belanghebbenden, omdat zij tenslotte zelf de plannen ontwikkelen. Daarnaast wordt nadrukkelijk gebruik gemaakt van de kennis en ervaring van de bewoners. Zij vormen vooral de beste ogen en oren in een buurt of wijk, maar vaak is er ook veel vaktechnische deskundigheid aanwezig. Placemaking lijkt als interactieve besluitvorming een uitgelezen kans om de ideeën, kennis en kunde van belanghebbenden in te zetten voor de ontwikkeling van een duurzame wijk. De vraag die vervolgens rijst: hoe krijg je die ideeën, kennis en kunde bij elkaar en doorgewerkt tot een resultaat?

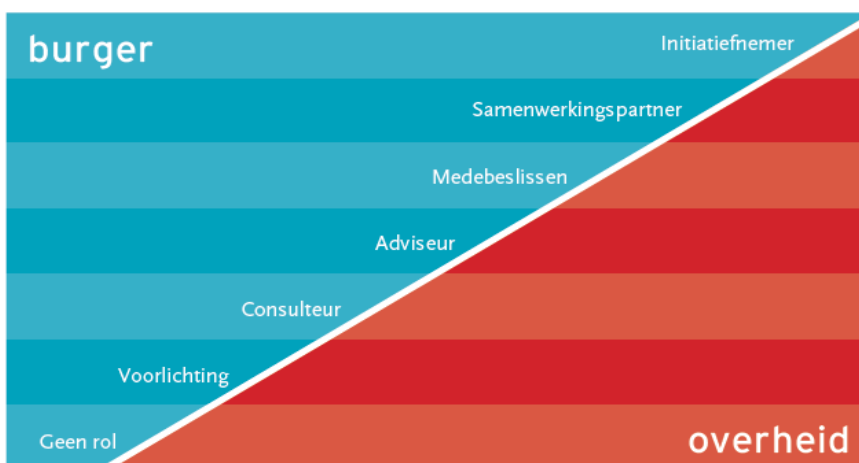
1.2 | Probleemanalyse

Binnen de wetenschappelijke literatuur is er betreffende interactieve beleidsvorming flink wat onderzoek verricht. Bij deze analyse is in de literatuur uitgegaan van interactieve beleidsvorming van de afgelopen tien jaar. Zo ook heeft Jurian Edelenbos inzichtelijk gemaakt welke factoren van invloed zijn op de doorwerking bij interactieve besluitvorming in zijn boek 'Burgers als beleidsadviseurs' uit 2006. Een onderwerp dat tot op heden onbelicht is gebleven is de doorwerking van ideeën bij placemaking. Hierbij gaat het om de ideeën die de belanghebbenden aan tafel met de gemeente benoemen en in hoeverre deze doorwerking vinden in het eindresultaat. Hieronder volgt een uiteenzetting van kernbegrippen met de verschillende, relevante thema's die al besproken zijn in de huidige wetenschappelijke literatuur. De kernbegrippen die naar voren komen hebben betrekking op burgerparticipatie en overheidsparticipatie. Daaropvolgend wordt procesmanagement uitgelicht, hierna volgt interactieve besluitvorming en de doorwerking. Tot slot wordt het thema placemaking bekeken.

1.2.1 | Burgerparticipatie & overheidsparticipatie

Burgerparticipatie

Zoals in de aanleiding is beschreven is er sprake van een kantelpunt van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie. Het is wel belangrijk om eerst te weten te komen wat burgerparticipatie omhelst en wat overheidsparticipatie nu anders maakt dan burgerparticipatie. Er zijn verschillende definities bekend van burgerparticipatie maar in dit onderzoek wordt uitgegaan van de definitie van Peeters (2012) namelijk: *'een manier van beleidsvoering waarbij burgers, individueel of georganiseerd, direct of indirect de kans krijgen invloed uit te oefenen op de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid'*. Om burgerparticipatie goed te begrijpen is de rolverdeling tussen burger en overheid essentieel. Elk initiatief is anders en betreft maatwerk. Dit betekent dat de gemeenten geen blauwdruk kunnen hanteren met betrekking tot de omgang met burgerinitiatieven. Zij moeten bij elk initiatief en iedere initiatieffase anders handelen. Veel gemeenten zijn nog zoekende naar de juiste rol (Stokkom & Toenders, 2010). In de literatuur zijn verschillende traptreden beschreven over deze rolverdeling. In dit onderzoek wordt het model van Coninx, Kruit en During (2013) gehanteerd. In deze studie stellen zij dat er verschillende traptreden zijn voor de rolverdeling tussen burger en overheid bij initiatieven.

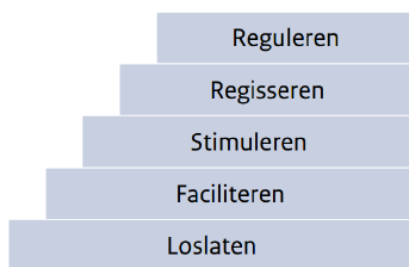
Afbeelding 1. Coninx, I., Kruit, J., & During, R. (2013). Gebaseerd op Salverda en van Dam (2008).

In het boek 'De aanpak van interactief beleid, elke situatie is anders', beschrijven Pröpper en Steenbeek (2005) de inhoud van deze stappen. Hoe hoger op de traptrede, des te meer verantwoordelijkheid de burgers hebben tijdens het proces. De rollen consulteur en adviseur lijken op elkaar, in beide gevallen vraagt de gemeente advies aan de inwoners. Alleen bij een consulteur is dit periodiek en bij een adviseur is dit structureel. Bij deze rollen is de gemeente nog steeds de leidende partij. Bij medebeslissen hebben burgers inspraak in bepaalde projecten van de

gemeenten, terwijl bij samenwerkingspartner de gemeente en burger op gelijkwaardig niveau het proces doorlopen. Als laatste de initiatiefnemer, waarbij de burger met het initiatief komt en hier zelf mee aan de slag gaat. De gemeente heeft hier een beperkte rol en kan enkel faciliteren. In aanvulling op de inhoud van deze rollen stellen Salverda en van Dam (2008) dat er een bepaalde balans moet zijn tussen burger en overheid. Deze balans moet gebaseerd zijn op verwachtingen van zowel de eigen rol als die van de ander. De ideale situatie is dan ook dat de andere partij deze verwachte rol inneemt gedurende het proces, om teleurstellingen in een later stadium te voorkomen (Salverda & van Dam, 2008). Bij placemaking betekent het dat de rollen van de burger ten behoeve van de overheid als samenwerkingspartner en initiatiefnemer centraal staan.

Overheidsparticipatie

De rol van de burger verschuift van meeprater naar initiatiefnemer en hierdoor volstaat de traditionele participatieladder niet meer. Deze verschuiving wordt in de literatuur overheidsparticipatie genoemd (Salverda & van Dam, 2008). Dit wil zeggen dat de gemeente een niveau van de overheidsparticipatieladder (Rob, 2012) inneemt en er voor kiest om aan te sluiten bij ideeën die vanuit de samenleving ontstaan. Dit vraagt om heldere kaders en rolverdeling omdat de leidinggevende rol van de overheid bij de samenleving komt te liggen. De Raad van het Openbaar (2012) kwam hiervoor met een hulpmiddel namelijk de overheidsparticipatieladder. Hierbij loopt het bemoeienisniveau op van onder naar boven, van geen bemoeienis naar volledige controle.

De overheidsparticipatieladder (Uit: ROB, 2012: 67)

Afbeelding 2.

1.2.2 | Interactieve besluitvorming

Burgerparticipatie en overheidsparticipatie vergen een nieuwe vorm van besluitvorming namelijk interactieve besluitvorming. Allereerst is het van belang om goed helder te hebben wat er in dit onderzoek als definitie wordt gebruikt voor het begrip interactieve besluitvorming. Pröpper definieert in 2005 het begrip interactieve besluitvorming als volgt: *"Een wijze van beleid voeren waarbij een overheid in een zo vroeg mogelijk stadium burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en/of andere overheden bij het beleid betreft om in een open wisselwerking en/of samenwerking met hen tot de voorbereiding, bepaling, de uitvoering en/of de evaluatie van beleid te komen."*

Kenmerkend voor interactieve besluitvorming is de voortdurende wisselwerking tussen inhoud, proces en macht (Edelenbos, 2008). De inhoudelijke dimensie verwijst naar de verschillende onderwerpen, oplossingen en uitkomsten waar de belanghebbenden over moeten onderhandelen. De procesdimensie verwijst naar het beleidsproces, het verloop, het managen hiervan en de mate waarin belanghebbenden tot consensus komen. De machtsdimensie geeft antwoord op de vraag wie er over hulpbronnen beschikt om het proces tot een succes te laten leiden.

Waarbij inspraak niet de oplossing bleek te zijn om de kloof te dichten tussen overheid en burger werd er gekeken naar alternatieven (Duyvendak, 2007). Het is gebleken dat naast het motief om de burger en bestuur dichterbij elkaar te brengen er ook andere motieven zijn. Om met deze nieuwe samenleving om te kunnen gaan is er dus een nieuwe vorm van sturing nodig (Van Gunsteren, 1994).

Een vorm die aansluit bij de nieuwe verwachtingen van burgers die vragen om een transparant karakter en interactie. Het werd tijd voor een directe democratie.

Als reactie op deze ontwikkeling ontstond interactieve beleidsvorming waarbij burgers en maatschappelijke groepen in een vroeg stadium betrokken bij het vormgeven van beleid. Hierbij worden ze betrokken in het proces en mogen ze meepraten en discussiëren over de invulling van beleid (Pröpper en Steenbeek, 1999).

1.2.3 | Procesmanagement

Deze verschuiving van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie met interactieve besluitvorming vraagt om een nieuwe aanpak van procesmanagement.

In de literatuur wordt bij procesmanagement onderscheid gemaakt tussen het besluitvormingsproces en legitimiteit. De definitie die in dit onderzoek wordt gehanteerd is als volgt: *Procesmanagement gaat in op de wijze waarop besluiten tot stand komen en hoe dit tot een resultaat wordt gebracht. Dit kan worden beschreven als een transformatieproces, waarbij activiteiten en middelen worden ingezet om tot bepaalde effecten te komen* (Helden, 2009).

Procesmanagement legt de basis voor placemaking omdat het afwijkt van de hiërarchische structuur van een top down benadering. Procesmanagement is daarom geschikt als het gaat om 'wicked problems' waarbij het gaat om ongestructureerde problemen waarvan de oorzaken niet altijd even helder zijn. Ook betreft het vraagstukken waar de belanghebbenden erg van mening verschillen.

Hierdoor is het voor de gemeente lastig om deze problematiek alleen aan te pakken en zal het afhankelijk zijn van andere partijen. Procesmanagement kan dan een oplossing zijn omdat de partijen met elkaar geconfronteerd worden door middel van dialoog, waarbij het gaat om het gezamenlijk aanpakken van de problematiek. Centraal staat het samenwerken binnen het netwerk en gebruik te maken van elkaars 'resources' (macht, budget, informatie, etc.) om nader tot elkaar te komen tot een gemeenschappelijk doel (De Bruijn & Ten Heuvelhof, 1998).

Tot op heden is er niet veel kennis beschikbaar over procesmanagement bij het concept placemaking. De vraag die ontstaat is of deze vorm van bottom up aanpak ook werkt bij het creëren van openbare ruimte zoals placemaking en wat is daarbij nu precies anders dan bij inspraak. Waarom werken sommige ideeën nu wel door tot het resultaat en anderen weer niet? Dit zijn vragen die aan de hand van de literatuurreview en het empirisch onderzoek beantwoord gaan worden.

1.2.4 | Doorwerking

Bij het begrip doorwerking wordt een voorlopige definitie aangehouden; *de mate waarin een gemeente de uitkomsten van een proces van actieve beleidsvorming al dan niet verwerkt in het uiteindelijke resultaat*. Deze definitie is gebaseerd op de opvatting van Faludi (1994). In de literatuurreview (zie 2.1) zal een exacte definiëring worden beschreven.

1.2.5 | Placemaking

Fred Kent komt naar voren in de literatuur met Project for Public Spaces, hierna PPS. Hij definieert het begrip placemaking op de volgende manier: *“Placemaking is een veelzijdige benadering voor programmering, ontwerp en beheer van publieke ruimten. Het bouwt op waarden, inspiratie en het potentieel van lokale gemeenschappen, met de intentie om publieke ruimten te creëren die de gezondheid, het geluk en welbevinden van haar ‘gebruikers’ bevordert.”*

In de praktijk zijn er verschillende vormen van placemaking te herkennen. Deze vormen van placemaking hebben het doel om een verandering van een gebied te realiseren waarbij een proces wordt ingezet om een plaats te ontwikkelen die aansluit bij de wensen van de gebruikers. De vraag die hierbij ontstaat is hoe bepaal je een gevoel waarbij het prettig leven is. Volgens Lynch (1960) is er sprake van een psychologische benadering waarbij de gebruiker vertrouwt op hun zintuigen om te ervaren of een plaats prettig leven is. Cullen (1961) stelt een meer rationele conclusie met de functionele toepasbaarheid van een plaats. Montgomery (2007) is van mening dat de kwaliteit wordt

ontleend aan 3 elementen namelijk de fysieke ruimte, de ervaring en de activiteiten rondom een plaats. Het verschil met inspraak is te herkennen aan de bottom up aanpak. Bij placemaking wordt gebruik gemaakt van de ideeën, kennis en kunde vanuit een werkgroep waarbij bij inspraak de ideeën, kennis en kunde worden ontworpen door de gemeente. Bij het laatstgenoemde mag een betrokkene in een later stadium de plannen bekritisieren of goedkeuren. Bij de bottom up benadering van placemaking zijn de deelnemers vanaf het begin van het proces diegene die ideeën creëren en beslissingen nemen. In het volgende schema zijn de gehanteerde definities van de verschillende auteurs uiteengezet:

Centrale begrippen	Auteur	Gehanteerde definitie
Burgerparticipatie	Peeters (2012)	<i>Een manier van beleidsvoering waarbij burgers, individueel of georganiseerd, direct of indirect de kans krijgen invloed uit te oefenen op de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid.</i>
Overheidsparticipatie	Salverda & van Dam (2008)	<i>De verschuiving van burgerparticipatie dat de gemeente een niveau van de overheidsparticipatietrapparaat inneemt en er voor kiest om aan te sluiten bij ideeën die vanuit de samenleving ontstaan.</i>
Interactieve besluitvorming	Pröpper (2005)	<i>Een wijze van beleid voeren waarbij een overheid in een zo vroeg mogelijk stadium burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en/of andere overheden bij het beleid betreft om in een open wisselwerking en/of samenwerking met hen tot de voorbereiding, bepaling, de uitvoering en/of de evaluatie van beleid te komen.</i>
Procesmanagement	Helden (2009)	<i>Procesmanagement gaat in op de wijze waarop besluiten tot stand komen en hoe dit tot een resultaat wordt gebracht. Dit kan worden beschreven als een transformatieproces, waarbij activiteiten en middelen worden ingezet om tot bepaalde effecten te komen.</i>
Doorwerking	Faludi (1994)	<i>De mate waarin een gemeente de uitkomsten van een proces van actieve beleidsvorming al dan niet verwerkt in het uiteindelijke resultaat.</i>
Placemaking	Kent (2009)	<i>Placemaking is een veelzijdige benadering voor programmering, ontwerp en beheer van publieke ruimten. Het bouwt op waarden, inspiratie en het potentieel van lokale gemeenschappen, met de intentie om publieke ruimten te creëren die de gezondheid, het geluk en welbevinden van haar 'gebruikers' bevordert.</i>

Schema 3, definities

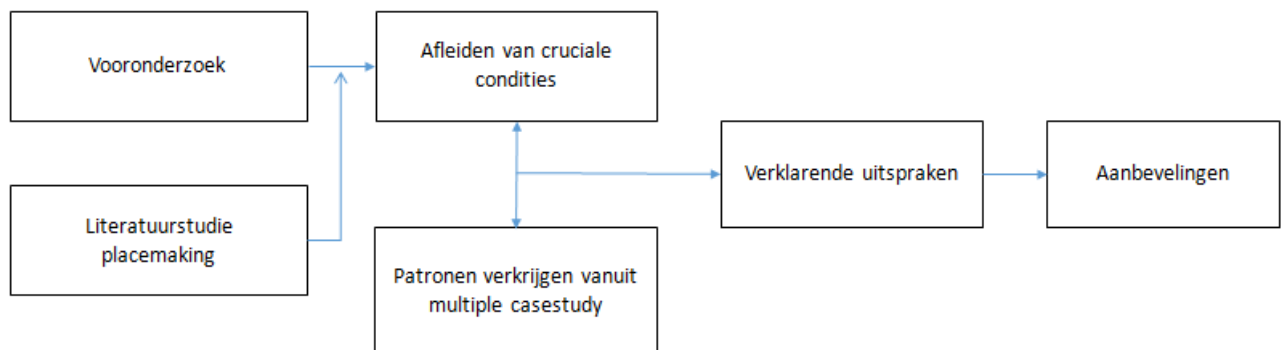
1.3 | Probleemstelling

1.3.1 Doelstelling

De doelstelling is geformuleerd aan de hand van de a-door-b formule (Verschuren & Doorewaard, 2013) en luidt als volgt: Het verklaren van de doorwerking van burgerinitiatieven met placemaking door cruciale condities af te leiden uit case studies van placemaking met hoge en lage mate van doorwerking.

1.3.2 Onderzoeksmodel

Afbeelding 4.

1.3.3 Vraagstelling

De probleemstelling in dit onderzoek is opgesplitst in een onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen. De deelvragen zijn opgesplitst in theoretische en empirische deelvragen. De onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen luiden als volgt:

Onderzoeksvraag:

Welke factoren verklaren de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking?

Vervolgens wordt er in de literatuur gezocht naar de verschillende concepten die ontstaan vanuit de hoofdvraag om het wetenschappelijke kader te stellen die de basis vormen voor dit onderzoek.

Theoretische deelvragen:

1. Wat is in de wetenschappelijke literatuur bekend over het proces en de doorwerking van interactieve besluitvorming?
2. Wat is in de wetenschappelijke literatuur bekend over het proces en de doorwerking bij de vorm van placemaking?
3. Op welke manier beïnvloeden de factoren de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking?

Nadat het wetenschappelijke kader in beeld is gebracht kan deze aan het licht worden gehouden tegen de praktijk. De volgende deelvragen zijn hierop gericht. Waarbij deelvraag 4 zich richt op het proces op het feit waarom iets wel of niet de doorwerking heeft gehad in het resultaat. Waarbij deelvraag 5 zich richt op de verklaring, de overeenkomsten en de verschillen tussen de gemeenten.

Empirische deelvragen:

4. Waarom hebben ideeën van de burgers al dan niet doorwerking in het resultaat?
5. Welke determinanten verklaren de overeenkomsten en verschillen tussen de gemeenten?

1.4 | Onderzoeksstrategie

Om de onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen te gaan beantwoorden is gekozen voor een multiple casestudy. De strategie is om verschillende initiatieven bij andere gemeenten naast Dordrecht te analyseren. Vervolgens wordt er een vergelijking gemaakt op twee niveaus namelijk het bekijken van de factoren bij de verschillende situaties gemeentebreed, waarbij alle gemeenten samen zijn genomen, maar ook om te bekijken of er binnen de aparte gemeentelijke situaties patronen te herkennen zijn. Het doel is om in kaart te brengen welke factoren relevant zijn bij de doorwerking van placemaking. Deze potentiële factoren zijn bepaald aan de hand van een literatuurreview. Aan de hand van de bestudeerde literatuur is in kaart gebracht welke factoren volgens wetenschappelijke bronnen een mogelijke invloed uitoefenen op de doorwerking van de ideeën. Als vanuit de interviews naar voren komt dat er andere factoren meespelen die niet in de literatuurreview zijn opgenomen dan zal er worden teruggeschakeld om alsnog relevante literatuur te achterhalen. Het concept placemaking is nog relatief nieuw en dit heeft tot gevolg dat nog maar weinig gemeenten zijn die afgeronde projecten hebben met vergelijkbare kenmerken. Aan de hand van de kenmerken van dit initiatief worden daarnaast drie andere cases gekozen bij andere gemeenten. De multiple casestudy heeft het doel om in kaart te brengen hoe deze processen verlopen bij andere gemeenten en een vergelijking te kunnen maken.

Binnen deze casestudy wordt een documentenanalyse gemaakt. De documenten die geselecteerd worden dienen als doel te hebben te communiceren wat het beoogde doel is of wat de uitkomsten zijn geweest. Het doel hierbij is om te interpreteren en de betekenissen te achterhalen van degenen die de documenten hebben gemaakt waardoor een compleet beeld ontstaat van het proces.

Naast de documentenanalyse worden interviews afgenomen met betrokkenen en belanghebbenden. In deze gesprekken wordt een semigestructureerd interview ingezet zodat kan worden doorgevraagd bij belanghebbenden als de mogelijkheid zich voordoet om bepaalde aspecten verder uit te diepen. Deze verschillende vormen van methoden binnen de casestudy zorgt voor methodetriangulatie en komt de validiteit van dit onderzoek ten goede.

Naast het bestuderen van beleidsdocumenten worden raadsvergaderingen bestudeerd en evaluatiedocumenten geanalyseerd die gaan over het proces van het placemaking.

1.5 | Relevantie

1.5.1 | Maatschappelijke relevantie

In dit onderzoek wordt gekeken naar de factoren die de doorwerking bij een placemakingsproces beïnvloeden. Het is ten eerste maatschappelijk relevant dit te onderzoeken omdat er nog steeds wordt gezocht naar het verkleinen van de afstand van de kloof tussen burgers en bestuur (Luning, 2015). Dit onderzoek kan bijdragen aan een betere koppeling tussen klassieke besluitvorming en interactieve besluitvorming zodat er meer inzicht ontstaat naar een betere positie van de burger met als doel dat er een breder draagvlak voor maatschappelijke projecten ontstaat. Momenteel experimenteren gemeenten in Nederland met placemaking en ook de gemeente Dordrecht heeft met het Vrieseplein en Damplein de eerste stappen hierin gezet.

Vrieseplein

Het gebiedsteam Centrum zag goede mogelijkheden om de herinrichting van het Vrieseplein vorm te geven met behoeve van placemaking. Bij de herinrichting zijn diverse belanghebbenden betrokken (omwonenden, hotel, fietsers) en tevens moet een oplossing worden gevonden voor de sociale knelpunten. De start van dit project is begonnen op 9 juli 2015 en is binnen 7 bijeenkomsten afgerond. Op 18 januari 2016 heeft de werkgroep het ontwerp tijdens een bijeenkomst in de Wilhelminakerk gepresenteerd. Dit onderzoek zal zich richten op het afgeronde proces van het Vrieseplein als case voor de studie.

Damplein

Op 10 december 2015 is het proces rondom het Damplein begonnen waarbij de gemeente een inloopbijeenkomst heeft georganiseerd. De winkeliers en bewoners aan het Damplein zijn al gestart met het maken van plannen voor een herinrichting van het Damplein en half februari 2016 is een werkgroep vormgegeven. De uitbreiding van de Plus supermarkt vormde daarvoor de aanleiding. Het plein vormt een belangrijke schakel in de sociale samenhang van de wijk en diverse belangen zijn betrokken. Er zal vooral gesproken en gekozen moeten worden over de verschillende functies die het plein vervult (parkeren, ontmoeten, markt, kermis en evenementen). Dit proces is nog lopend en is, in tegenstelling tot het Vrieseplein, nog in volle gang.

1.5.2 | Wetenschappelijke relevantie

Interactieve beleidsvorming is een onderwerp dat binnen de bestuurskunde veelvuldig is onderzocht. Zoals hierboven beschreven zou het een instrument moeten vormen om de kloof tussen burger en overheid te dichten. Inmiddels zijn er verschillende vormen van interactieve beleidsvorming waar placemaking er één van is. Dit afstudeeronderzoek hoopt een bijdrage aan de bestuurskunde te leveren door zich met dit onderzoek te richten op placemaking en met name de doorwerking van de ideeën binnen een project. Doorwerking is door verschillende auteurs beschreven in de wetenschappelijke literatuur en dan met name bij interactieve besluitvorming (Edelenbos, 2000). Het doel van dit onderzoek is om een toevoeging te doen aan de bestaande literatuur en voort te bouwen op de artikelen die zich richten op doorwerking bij interactieve besluitvorming. Dit onderzoek richt zich op de doorwerking bij placemaking.

1.6 | Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de eerste twee theoretische deelvragen door middel van een literatuurreview. Deze richt zich op de factoren van doorwerking bij interactieve besluitvorming en placemaking. Het volgende hoofdstuk gaat in op de gekozen en toegepaste methoden van het onderzoek. Hier wordt beschreven hoe de empirische data is verzameld, hoe deze vervolgens geanalyseerd wordt, welke keuzes en waarom deze gemaakt zijn en tot slot de manier van coderen. Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van de resultaten met het daaropvolgend een analyse. In hoofdstuk 5 worden de conclusies besproken en daarmee antwoord gegeven op de empirische deelvragen met daaropvolgend hoofdstuk 6 met de aanbevelingen. Het onderzoek wordt afgesloten met hoofdstuk 7, namelijk de discussie.

2 | Literatuurreview: factoren van doorwerking bij interactieve besluitvorming en placemaking

In april 2016 is een systematische literatuurreview verricht met als doel na te gaan welke factoren er in de wetenschappelijke literatuur naar voren komen die invloed zouden hebben op de doorwerking van interactieve besluitvorming en placemaking, geeft daarmee antwoord op de tweede deelvraag namelijk: *Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over het proces en de doorwerking bij de vorm van placemaking?* Allereerst wordt de afhankelijke variabele doorwerking besproken, wat wordt er nu precies vanuit de literatuur onder verstaan en daarna komen de volgende factoren aan bod die daar hun invloed op uitoefenen:

- Beschikbare competenties (ervaring, kennis, kunde)
- Wijze organiseren werkgroepen (selectie, werkgroep)
- Rolopvatting (management, machtsverhoudingen, dienend, dubbelrol)
- Inkadering (regelgeving, beleidskaders)
- Transparantie (over middelen, tijdsduur)
- Wederzijds vertrouwen (vertrouwen in de overheid, (on)gelijkwaardigheid)
- Openheid van organisatiecultuur (als modererende context variabele)

2.1 | Afhankelijke variabele: doorwerking

In de literatuur zijn verschillende benaderingen van doorwerking te onderscheiden. Eerder is bij de probleemanalyse (zie 1.2.5) een voorlopige definitie gehanteerd voor dit onderzoek namelijk: *de mate waarin een gemeente de uitkomsten van een proces van actieve beleidsvorming al dan niet verwerkt in het uiteindelijke resultaat*. Op basis van die definitie is te veronderstellen dat er sprake is van doorwerking als het advies wat is geformuleerd door belanghebbenden ook relevant wordt gevonden voor diegene die uiteindelijk de beslissingen moet gaan nemen. Vervolgens moet dat advies geïmplementeerd gaan worden en daar ligt de uitdaging van doorwerking. Vanuit de literatuur blijkt namelijk dat ondanks dat burgers en maatschappelijke groepen worden betrokken om mee te praten over de invulling van beleid, dat het niet altijd duidelijk wanneer bepaalde beleidsprocessen hun doorwerking vinden in het overheidsbeleid (Teisman & Reudink, 2001). De exacte definiëring van de afhankelijke variabele doorwerking vinden we in de literatuur van Bekkers et al. (2004). Hierin is beschreven dat er een drietal benaderingen zijn van doorwerking namelijk de rationele benadering, de politieke benadering (de machtsstrijd tussen verschillende partijen) en de culturele benadering (uitgaan van acceptatie in de samenleving). Om dit onderzoek te kaderen is uitgegaan van alleen de eerstgenoemde benadering van doorwerking, de rationele benadering. Deze benadering gaat uit van het feit dat beleid planmatig wordt ontwikkeld en uitgevoerd. Via de verschillende kenmerken van deelnemers met ieder hun eigen percepties, kennis en kunde kan naar oplossingen worden gezocht om deze doelen te bereiken. De benadering kenmerkt zich door het opvolgen van logische stappen en zorgt er voor dat informatie direct gebruikt kan worden in het doelgerichte proces, in dit geval een placemaking. De informatiestroom binnen de rationele benadering is gebaseerd op een aantal kernwaarden die de Kool (2007) heeft vastgesteld namelijk betrouwbaarheid, relevantie, bruikbaarheid en doelgerichtheid. Vervolgens heeft Edelenbos (2000) als aanvulling dat het bij deze benadering gaat om de inhoudelijke openheid als contextuele variabele door middel van het geven van ruimte aan nieuwe ideeën, plannen en handelingen. Daarnaast is het noodzakelijk om openheid te creëren om af te wijken van opvattingen, voornemens en beleidskaders van de gemeente.

Bekkers (2004) stelt dat iedere benadering verder onder te verdelen is in een viertal vormen van doorwerking namelijk de instrumentele, de conceptuele, de agenderende en de politiek-strategische doorwerking. Voor dit onderzoek zijn alleen de instrumentele en de conceptuele doorwerking van belang. Bij de instrumentele doorwerking gaat het om directe acties zoals verandering in de vormgeving van een plein. De conceptuele doorwerking hangt samen met de instrumentele

doorwerking. Dit betreft het creëren van een gezamenlijke doelstelling en is dus nodig om de verschillende percepties op één lijn te krijgen om vervolgens de instrumentele doorwerking te kunnen bereiken. Van agenderende en politieke doorwerking is geen sprake in dit onderzoek omdat dit gaat over de functie van het advies. Dit betreft het bespreken van bepaalde onderwerpen, het vertragen van beleidsprocessen of het versterken van de eigen machtspositie.

2.2 | Factoren met invloed op doorwerking vanuit literatuur

2.2.1 Factor 1: Beschikbare competenties

Een hoop keuzes die bestuurders maken met betrekking tot de inhoud en het proces zijn met gezond verstand. Toch stellen Edelenbos et al. (2007) en Franzen (2010) dat er bij interactieve besluitvorming een select aantal vereiste competenties nodig zijn om te kunnen werken met deze methode. Hierbij gaat het om de competenties van de bestuurders en experts. Het kan niet worden verwacht dat een bestuurder met kennis en ervaring qua complexiteit zomaar aan kan sluiten. Van Oosten (2004) stelt dat er tot op heden nog relatief weinig ervaring is met interactief beleid door gemeenten en dat het vooral uitgaat van zelfbehoud en versterking van de democratische denkwijzen terwijl er nog onduidelijkheid en onzekerheid bestaat ten aanzien van het succes van interactieve besluitvorming.

Edelenbos (2001) veronderstelt dat de mate van overeenstemming afhankelijk is van de competenties die bestuurders bezitten, die vervolgens aansluiting dienen te hebben bij de kenmerken van placemaking. Het gaat hierbij niet alleen om de feitelijke steun van het beleid maar om de normatieve aanvaarding en afstemming van onderlinge waarden en normen die binnen de groep gelden. Hieronder staat een tabel met vereiste competenties die benodigd zijn bij bestuurders bij placemaking. Dit is gebaseerd op Edelenbos (2007) en Franzen (2010).

Kenmerken placemaking	Vereiste competentie
Betrokkenheid	Inlevingsvermogen
Onderzoeken als samen feiten verzamelen, interpreteren en uitwisselen	Leervermogen
Vertrouwen	Integriteit
Relatiegerichtheid	Klantgerichtheid
Externe gerichtheid	Netwerken
Pro-actief	Ondernemendheid
Flexibel	Flexibiliteit
Doelzoekend	Moed

Schema 5. Edelenbos (2007) & Franzen (2010), vereiste competenties bij placemaking

2.2.2 Factor 2: Wijze organiseren van werkvormen

Hommes & Bouma (2009) veronderstellen dat er voor daadwerkelijke betrokkenheid de juiste werkvormen met bijpassend instrumentarium noodzakelijk zijn. De werkvorm en instrumenten zorgen ervoor dat de kennis en kunde toegankelijk en werkbaar worden, dit is uiteindelijk nodig om tot een resultaat te komen. Daarnaast is er samenhang nodig tussen de verschillende deelnemers en een omgeving waarbij partijen in staat zijn om met elkaar te kunnen praten en vertrouwen op te bouwen. De werkvormen dienen een interactief beleidsproces vorm te geven, te ondersteunen en te bevorderen. Hommes & Bouma hebben samen met Delft Hydraulics in 1998 met schema in kaart gebracht hoe kan worden bepaald welke werkvorm past bij verschillende doelstellingen:

Doel van de werkvorm	Waarom deze werkvorm?
Welk resultaat willen we behalen?	Wat als ik het instrument heb toegepast, welke informatie levert het op?
Welke informatie is er vooraf nodig?	Welke informatie is vooraf als input nodig zoals kaarten, ontwerpen, mogelijke issues etc.?
Welke informatie tijdens het proces?	Welke informatie wordt gevraagd van de deelnemers? Wat zijn de rollen?
Wat is de benodigde tijd?	Hoeveel tijd neemt de inzet van de werkvorm in beslag zoals doorlooptijd, dagen, sessies?

Schema 6. Hommes & Bouma (1998), werkvormen

Selectie

Bij het selecteren van de deelnemers is het van belang om een niet al te grote groep te kiezen. Een te grote groep maakt het proces complexer en het is de vraag of er recht wordt gedaan aan al de verschillende percepties van de belanghebbenden. Het risico ontstaat daarbij dat er alleen naar een selectie van ideeën wordt gekeken en niet naar het geheel omdat de proceskosten in dit soort gevallen te hoog zijn om ieder belang af te kunnen wegen. Hierbij kan een willekeurig compensatieproces ontstaan waarbij deelnemers worden gecompenseerd voor hun 'verloren' perceptie (Van Woerkum & Aarts, 2002). De groep dient wel groot genoeg te zijn om representatief te zijn betreffende de belangen. Doordat de belanghebbende vaak uit eigen initiatief bereid is om deel te nemen omdat het eigen belang treft blijkt dit vaak goed haalbaar. Tijdens het interactieve proces kan het toch zijn dat bepaalde partijen niet deel hebben kunnen nemen terwijl dit wel als wenselijk kan worden beschouwd. Deze partijen kunnen zich in een later stadium alsnog ongevraagd aanbieden aan dit proces en voor weerstand zorgen. De representativiteit komt dan alsnog in gevaar en het is aan de procesmanager om het lopende proces hierop aan te passen en nieuwe procesafspraken te maken (Van Woerkum & Aarts, 2002).

Variëteit

Variëteit kan ook een rol spelen bij de representativiteit. Vanuit deze eis wordt vaak een grote groep deelnemers uitgenodigd terwijl vanuit het perspectief van variëteit meer gezocht zou moeten worden naar een werkbare groep (Edelenbos & Monnikhof, 2001). De deelnemers hebben ieder specifieke kenmerken die hun positie met bijbehorende macht bepalen. Denk hierbij aan middelen, capaciteiten, vaardigheden, status, beschikbare tijd en zelfvertrouwen (Van Stokkum, 2003). Door deze specifieke kenmerken ontstaan er afhankelijkheden van elkaar waarbij er van elkaars kernmerken gebruik wordt gemaakt om tot een gezamenlijke doelstelling te komen. Het hoeft dus niet te zijn dat zwak vertegenwoordigde belangen teniet worden gedaan (Edelenbos & Monnikhof, 2001).

2.2.3 Factor 3: de rol opvatting

Management

Klijn (2000) veronderstelt dat er een andere vorm van management noodzakelijk is gericht op een netwerk. Deze andere vorm van management door bestuurders is nodig omdat onzekerheid en verschillende, tegenovergestelde belangen de samenwerking kunnen belemmeren. Het management is dus niet via de klassieke vorm hiërarchisch van aard maar richt zich op het stimuleren van bottom up activiteit door middel van faciliteren en adviseren. De rol hoeft niet door een centrale partij te worden vervuld maar kan door meerdere personen of groepen worden bewerkstelligd (Klijn, 2000).

Netwerkmanagement kan worden opgesplitst in twee onderdelen namelijk netwerkconstituering en procesmanagement (Koppenjan et al, 2001). Bij interactieve beleidsvorming is vooral het procesmanagement aspect van belang omdat dat zich focust op het proces tussen actoren. Het zijn tactieken die de samenwerking verbeteren en zorgen voor een soepel verloop. Klijn (2000) benoemt een aantal tactieken voor procesmanagement die onderdeel uitmaken van de netwerkbenadering:

1. De inhoudelijke tactiek

Deze tactiek richt zich op de inhoud waarbij de rol van de netwerkmanager is gericht op het samenbrengen van de verschillende percepties. Nieuwe beschikbare kennis binnen de actoren worden gestimuleerd en oplossingen worden in kaart gebracht. Het doel is om de verschillende doelen en percepties op elkaar af te stemmen.

2. De procesmatige tactiek

Bij deze tactiek is de rol gericht op het in gang zetten en onderhouden van interacties tussen de participanten. Hierbij is bemiddeling en procesbewaking van belang. Interactieregels kunnen worden afgesproken en als deze als prettig worden ervaren dan zijn deelnemers eerder bereid om keuzes te accepteren.

Aanvullend op de tactieken van Klijn gaat Edelenbos (2001) uit van succesvol management bij een netwerkbenadering die onderhandeling stimuleert. Er is sprake van een divers gezelschap aan deelnemers met tegenstrijdige belangen en perspectieven. Om tot consensus te komen is overleg en onderhandeling nodig. Deelnemers proberen elkaar in een interactief proces te overtuigen met bepaalde standpunten of aanpakmethoden. Wanneer deze vormen niet tot de gewenste resultaten komen is onderhandeling een optie, deelnemers verruilen dan specifieke belangen of komen tot een meervoudig besluit. Edelenbos (2001) noemt dit 'package deals'.

Voorzitterschap

Een voorzitter zal binnen het interactieve beleidsvormingsproces moeten sturen zodat er bij alle deelnemers draagvlak ontstaat voor elkaars 'core values'. Hierbij is het van belang dat alle deelnemende partijen beroep kunnen doen op elkaars core values en niet hun eigen belangen beschermen (Van der Arend, 2007). Volgens Van der Arend (2007) is het van belang dat een voorzitter er voor zorgt dat iedere deelnemer aan bod komt om ideeën in te brengen. De voorzitter richt zich niet op de inhoud van het project maar op het proces en het op gang houden van de dialoog. Daarnaast het signaleren en stimuleren van zwakmondigere deelnemers en het indammen van deelnemers met een dominant karakter.

Gemeentelijk: Politiek en B&W, ambtenaren en experts

Politiek & B&W

De politiek en het college van burgemeester en wethouders (B&W) zijn als rol gewend om boven de actoren te staan. Interactieve beleidsvorming vraagt om een andere invulling van die rol. Dit kan tot spanningen leiden. Het politieke orgaan en het college van B&W voelen vaak angst voor de aantasting en het belang van hun rol terwijl dit niet zo hoeft te zijn (Teisman & Reudink, 2001). Hier past een andere invulling van hun rol. Door de politiek, B&W en ambtenaren door middel van een

constructieve vorm te laten samenwerken krijgen ze gevoel voor de achterliggende motieven, belangen en perspectieven waardoor ze een reflecterende rol op zich kunnen nemen (Teisman & Reudink, 2001). Ook Edwards (2009) constateert dat politici en het college van B&W bang zijn het primaat van de politiek te schaden en dat ze vrezen voor het ontnemen van de beslissingsmacht. Hij stelt dat hoe hoger de participatieladder wordt beklommen hoe minder de politieke invloed is. De nieuwe rol is er één als regisseur die zich met regels bezig houdt en niet met de inhoudelijke kant van het beleid. Dit wil zeggen dat de focus verschuift naar het proces en het managen hiervan. Edwards (2009) noemt dit meta besluitvorming. Het terughoudende karakter van politici is te verklaren doordat ze niet bij het interactieve beleidsvormingsproces worden betrokken en hierdoor de gemeenschappelijke visie missen. In tegenstelling tot wat vaak gesuggereerd wordt blijkt het dus wel van belang dat politici en het college van B&W betrokken worden bij het proces maar niet bij de inhoudelijke component. Klijn & Koppenjan (1998) stellen in het onderstaande schema vast in welke fase, welke rol aangenomen kan worden en welke taken hierbij horen.

Fase proces	Rol	Taken
Aanvang	Representatie en articulatie	<ul style="list-style-type: none"> - Hoofdpijnen van de richting en oplossingen - Mobiliseren - Randvoorwaarden formuleren - Initiëren en stimuleren
Tijdens	Bijsturen en leren	<ul style="list-style-type: none"> - Beperkte betrokkenheid - Tussentijdse terugkoppeling - Bewaken van processen op openheid en zorgvuldigheid
Eind	Selectie en reflectie	<ul style="list-style-type: none"> - Mee kiezen geschikt ontwerp - Procesevaluatie

Schema 7. Klijn en Koppenjan (1998), nieuwe rollen politici en college B&W

Ambtenaar

Naast de politiek hebben ambtenaren ook een dominante rol tijdens interactieve besluitvorming. Zij zijn diegene die aan tafel aansluiten en het proces op gang brengen en onderhouden. Edwards (2001) beschrijft 4 rollen voor ambtenaren. De ambtenaar zonder eigenschappen en expert zijn te herkennen als de traditionele rollen van ambtenaren. Edwards beschrijft dat de onderhandelaar en de verbinder bij de interactieve besluitvorming passen. Dit brengt in kaart welk doel een ambtenaar voor ogen zou moeten hebben als hij of zij aan de slag gaat met het proces van placemaking:

Type rol	Doel
Ambtenaar zonder eigenschappen	Zonder enige verbintenis alle taken uitvoeren die hem worden toebedeeld.
Expert	Gericht om deskundigheid vanuit zijn afdeling over te brengen, gericht om beleid te maken.
Onderhandelaar	Vertegenwoordiger voor een bepaald doel maar heeft overeenstemming met de andere deelnemers voor ogen, de laatstgenoemde worden niet als lastig ervaren.
Verbinder	Zinvolle relaties leggen tussen bestuur en deelnemers. Zoektocht naar een gezamenlijke probleemdefinitie en oplossing.

Schema 8. Edwards (2009), rollen ambtenarij

Experts

Om een procesblokkade te doorbreken kan het nuttig zijn om experts aan te laten sluiten, als deze deskundigheid op de juiste manier wordt toegepast kunnen de ideeën van participanten op praktische haalbaarheid worden getoetst. De procescoördinator of voorzitter dient te waken voor de adviesrol van deze deskundigen en dat zij niet de kennis als macht misbruiken om eigen ideeën aan te dragen of zelfs door te drukken (De Bruijn, 2002).

Dubbele rolopvatting

Om dubbele rollen van politici, ambtenaren en experts te voorkomen zal in het procesontwerp duidelijk vastgelegd moeten worden wie welke functie bekleedt en wat dit omhelst. Vooral aan de kant van de politiek en ambtenaren is een dubbele rolopvatting al snel een valkuil door de complexe relatie met de deelnemers en vaak dubbele belangen. Daarnaast dient hierbij rekening gehouden te worden met onrealistische verwachtingen die van elkaar gesteld worden.

De invloed die de deelnemers verkrijgen binnen het interactieve beleidsvormingsproces mag er niet voor zorgen dat ambtenaren en politici helemaal geen inspraak meer hebben. Een koppeling dient te ontstaan waarbij er ruimte moet blijven om afwegingen en selecties te kunnen maken omdat zij uiteindelijk bepalend zijn of de interactieve besluitvorming al dan niet wordt overgenomen (Edelenbos, 2003).

2.2.4 Factor 4: Inkadering

Beleidskaders

Beleidskaders dienen voor zowel de inhoud als het proces waarin wordt vastgelegd welke randvoorwaarden er in een projectontwerp zijn opgenomen. Deze is opgesteld door de projectcoördinator met ondersteuning van ambtenaren. Volgens Edelenbos (2001) kunnen deze kaders worden gezien als een belemmering van de vrijheid in besluitvorming of juist worden gezien als houvast als er voorafgaand aan het proces een duidelijk ontwerp van het proces ligt. De inhoudelijke beleidskaders geven aan binnen welke grenzen de plannen gerealiseerd moeten worden. Deze inhoudelijke kaders leggen de verbinding met de ambtelijke en bestuurlijke kant vanuit de gemeente. De resultaten kunnen alleen als relevant worden beoordeeld door beleidsmakers als ze binnen de vooraf gestelde beleidskaders blijven. Naast het inhoudelijke aspect zijn er ook processen die kaders vereisen. Hierbij wordt duidelijk welke stappen er worden gezet om tot het gewenste resultaat te komen. Een transparant en goed georganiseerd proces leidt tot betere uitkomsten volgens Edelenbos (2001). Voor zowel de inhoud als het proces geldt dat de kaders niet te belemmerend moeten werken. Goede kaders zijn in staat om mee te buigen gaande het proces (Edelenbos, 2001).

Door de interactie tussen de belanghebbenden ontstaan er regels die de structuur bepalen van het netwerk. Deze regels bepalen het kader waartussen de verschillende interacties plaatsvinden (Klijn, 1996). Deze regels zorgen er voor dat voor de belanghebbenden een begrijpbare structuur bestaat in de verschillende arena's waarin het proces zich bevindt. De regels bepalen met wie er interactie kan worden aangegaan, wie er toegang heeft tot het proces, welke acties er worden beloofd en tot slot wie welke bevoegdheden toegewezen krijgt (Klijn, 2000). De regels hebben niet altijd een formeel karakter maar kunnen ook informeel ontstaan. Diekstra (1999) geeft aan dat de perceptie van deze kaders belangrijk is waarbij 'framing' een hulpmiddel kan zijn. De gedachten moet zijn dat de regels niet straffen maar juist het meedoen om te belonen (Heinelt, 2004). Het blijft een bottom up initiatief maar de rol van de gemeente is dan ondersteunend en faciliterend. Dit wordt volgens Diekstra 'top-down support' genoemd waarbij er informatie, advies en middelen worden verstrekt indien nodig.

2.2.5 Factor 5: transparantie

Beschikbare middelen

Uit de theorie blijkt dat het van belang is dat de bestuurder in naam van de gemeente transparant is. Hieronder wordt verstaan dat er open gecommuniceerd wordt door bestuurders aan de deelnemers van de werkgroep over de beschikbare middelen en verwachtingen die er zijn rondom het proces. Tijdens het proces van interactieve beleidsvorming kan er door de verschillende belangen en spel ontstaan die een vlot proces kunnen verhinderen (De Bruijn, 2002). Hierbij kan er namelijk sprake zijn van verschillende belangen, percepties en beschikbare middelen. In het meest tragische geval kan er blokkademacht optreden waarbij één of meerdere deelnemers er voor kiest de beleidsvorming te verhinderen. De blokkademacht kan zelfs vergroot worden tijdens het proces omdat er informatie of middelen beschikbaar komt waarbij de deelnemer(s) normaal gesproken een toegang toe zou hebben. Dit heeft het tegenovergestelde tot gevolg van wat het doel is van interactieve besluitvorming, namelijk het ontstaan van draagvlak en effectiviteit. Deze valkuil omschrijft De Bruijn (2002) als de 'participatieparadox'.

Vanuit de theorie van Melsert (2005) is gebleken dat het niet vanzelfsprekend is dat in een duurzame samenwerking de middelen eerlijk worden verdeeld. Het blijkt dat deelnemers een terugnemende houding hebben met het delen van kennis, kunde en informatie. Bewoners blijken een groep deelnemers die open zijn over hun belangen en zijn daarvoor bereid om hun kennis te delen. De resterende deelnemers nemen een strategische houding aan en kunnen een blokkade veroorzaken als het ze niet aanstaat.

De lokale overheid is niet in staat om financieel aan alle verwachtingen te kunnen voldoen. De kosten zo eerlijk en effectief mogelijk verdelen is hierbij het doel. Het is hierbij van belang dat de gemeente dit vooraf kenbaar maakt in het projectplan. Melsert (2005) stelt dat als een gemeente een vast bedrag communiceert dat de participanten eerder bereid en in staat zijn om creatief te werken en te denken in alternatieve oplossingen. In dit proces ontstaat begripvolheid in plaats van onbegrip.

Tijdsduur

Een risico van interactieve beleidsvorming is dat het proces veel tijd kan kosten en hierdoor efficiënte beleidsvorming kan belemmeren (Van Woerkum, 2000). Dit is te verklaren volgens Van Woerkum (2000) doordat de onderhandelingen tussen de verschillende actoren veel tijd in beslag nemen. Het blijkt dat burgers en private partijen de snelheid van het proces vaak minder adequaat kunnen inschatten dan bestuurders omdat die redeneren vanuit een algemeen belang in tegenstelling tot een persoonlijk belang. Het kan voorkomen dat het algemeen belang een persoonlijk belang wordt. Denk hierbij aan onethische belangenverstrengeling van een bestuurder of politici waarbij prestige een rol speelt (zie 2.2.6).

Tijdens het proces kan er onenigheid of meningsverschil ontstaan. Een te vroege overgang zodat er geen ruimte meer overblijft om bepaalde afwegingen nog te kunnen maken kan zorgen voor frustraties (Van Woerkum, 2000). Dit kan er ook voor zorgen dat de verkeerde oplossingen worden gekozen met het gevolg dat de draagvlak wordt verminderd. Daartegenover staat dat een te late overgang kan zorgen voor een afnemende spanningsboog waarbij deelnemers hun interesse verliezen.

Verwachtingen

Het is van belang dat in het procesontwerp wordt besproken wat de verwachte uitkomsten zijn van het interactieve proces. Dit schept duidelijkheid voor alle betrokkenen en aan de hand daarvan is het mogelijk om de verwachtingen af te stemmen. Het stelt ook een verwachting over de mate van invloed die elke partij toebedeeld heeft gekregen (Edelenbos, 2001).

Het kan voorkomen dat er ongelijkheid ontstaat en het is van belang om dit te voorkomen. Dit ontstaat als er een ongelijkwaardige status ontstaat over elkaars afhankelijkheid. Door deze verwachtingen te managen is dit te voorkomen.

2.2.6 Factor 6: wederzijds vertrouwen

Schillemans (2007) stelt dat burgers verwachten dat de overheid ten minste aan de gewekte verwachtingen voldoet. Bij interactieve besluitvorming is het voor de burger niet makkelijk om te weten wat ze mogen verwachten; om te weten waar ze op basis van de randvoorwaarden nou recht op hebben. Het al dan niet behalen van het resultaat is dan geen geschikte basis om te kunnen vertrouwen of niet. In de praktijk gaat het hierbij op relationeel vertrouwen. Dit is een wijze van invloed van de vertrouwensrelatie tussen personen. Voorafgaand aan burgerparticipatie is een wederzijds vertrouwen gewenst tussen overheid en burger. De overheid moet hierbij de burger het gevoel geven dat deze serieus wordt genomen en daar vervolgens voldoende capaciteit vrij maakt. Het gaat hierbij om duidelijkheid over zowel inhoud als procedures (Van de Walle, 2006).

(On)gelijkwaardigheid

Ongelijkwaardige behandeling kan een reden zijn om van het resultaat of het proces te onttrekken. Het is daarom aan de procescoördinator of voorzitter om ongelijkwaardigheid te voorkomen en iedere deelnemer voldoende te stimuleren (De Bruijn, 2002).

Ook stelt de Bruijn (2002) dat machtspositie van bepaalde deelnemers geen centrale rol mogen spelen in het proces. Het proces hoort niet voor een selecte groep deelnemers te zijn maar dit kan wel tijdens het proces er in sluipen. Dit komt voor wanneer het belang ook een persoonlijk belang treft zoals een belangenverstrengeling rondom een project waarbij prestige een rol speelt. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een deelnemer, die last krijgt van parkerende auto's voor zijn deur, elk besluit hiervan af zou willen houden.

2.2.7 Moderator 7: openheid in de organisatiecultuur

De openheid binnen een organisatiecultuur is onder te verdelen in drie aspecten. Allereerst het inhoudelijke deel waarbij het gaat om de openheid tot de inhoud. Interactieve besluitvorming kent een bepaalde mate van openheid tot ideevorming, planvorming en het formuleren van beleidsproblemen met bijbehorende oplossingen (Pröpfer & Steenbeek, 1998). Het tweede aspect betreft de openheid van het proces. Hierbij heeft de openheid betrekking tot de toegankelijkheid van de beleidsvorming en dat lastige actoren niet bij voorbaat al buitenspel worden gezet. Dit betekent ook dat er voldoende transparantie dient te zijn voor de deelnemers van het interactieve proces, dus welke stappen het proces omvat en welke er uiteindelijk zijn genomen. Tot slot is er ook toegang tot informatie en andere relevante bronnen voor het interactieve proces. Het laatste aspect heeft betrekking op dat de organisatiecultuur in zoverre open dient te staan voor percepties, ideevorming, inzichten en belangen van de actoren zelf. Dit betekent niet dat alles letterlijk overgenomen hoeft te worden maar juist onderbouwen waarom er al dan niet voor is gekozen (Edelenbos, 2001). Inhoud en proces kan worden gezien als twee onderdelen die elkaar aanvullen (Armenakis & Bedeian, 1999). Gebrek aan de mogelijkheid tot participatie bij het proces en geen toegang tot de inhoudelijke informatie zal leiden tot ontevredenheid bij de participanten. Deze ontevredenheid zal de inhoud van placemaking vorm geven. Armenakis & Bedeian (1999) verwachten dat wanneer participanten niet tevreden zijn over de openheid van de organisatiecultuur, dat de participanten niet tevreden zijn over het proces en de inhoud van placemaking. Hierbij zal er dan sprake zijn van een modererend effect op de doorwerking in placemaking.

2.3 | Deelconclusie

In de wetenschappelijke literatuur komen verschillende factoren naar voren die van invloed zijn op de doorwerking bij interactieve besluitvorming in placemaking, waarmee er antwoord wordt gegeven op de volgende twee deelvragen: *Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over het proces en de doorwerking van interactieve besluitvorming?*

Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over het proces en de doorwerking bij de vorm van placemaking? Hieruit komt namelijk naar voren dat de mate van aanwezige en geschikte competenties bij de actoren van belang zijn voor de doorwerking. Ook de manier van het

organiseren van de werkgroepen blijkt zijn invloed uit te oefenen omdat de vorm van de werkgroep effectief met het beoogde doel afgestemd dient te worden. Hierbij is de selectie en de variëteit binnen de participanten van belang. De actoren die aan tafel komen dienen de passende rolopvatting aan te nemen, dit geldt voor zowel het management, deskundigen als de gemeente waarbij gewaakt moet worden voor het innemen van een dubbelrol. Ook de beleidskaders hebben zijn invloed op de doorwerking, deze bepalen de vrijheid waarin deelnemers kunnen handelen. De mate van transparantie maakt concreet welke middelen, tijdsduur en verwachtingen er zijn. Als deze onderdelen niet helder gecommuniceerd worden heeft dat een effect op de doorwerking tot het resultaat. Het wederzijdse vertrouwen heeft ook invloed op de doorwerking, als er geen relationeel vertrouwen is kan dit zorgen voor ongelijke behandeling of het niet uitspreken van ideeën. Tot slot is de mate van openheid in de organisatiecultuur een contextuele factor. Dit betreft de inhoudelijke, procesmatige voorwaarden waarmee de gemeente intern werkt en in hoeverre de gemeente bereid is om informatie met de participanten te delen.

Hieronder twee overzichten met zowel de afhankelijke variabele als de onafhankelijke variabelen met bijbehorende dimensies en wetenschappelijke literatuur:

Afhankelijke variabele	Dimensie	Literatuur
Mate van doorwerking	Instrumentele doorwerking	Bekkers (2004), De Kool (2007), Edelenbos (2000)

Tabel 9.

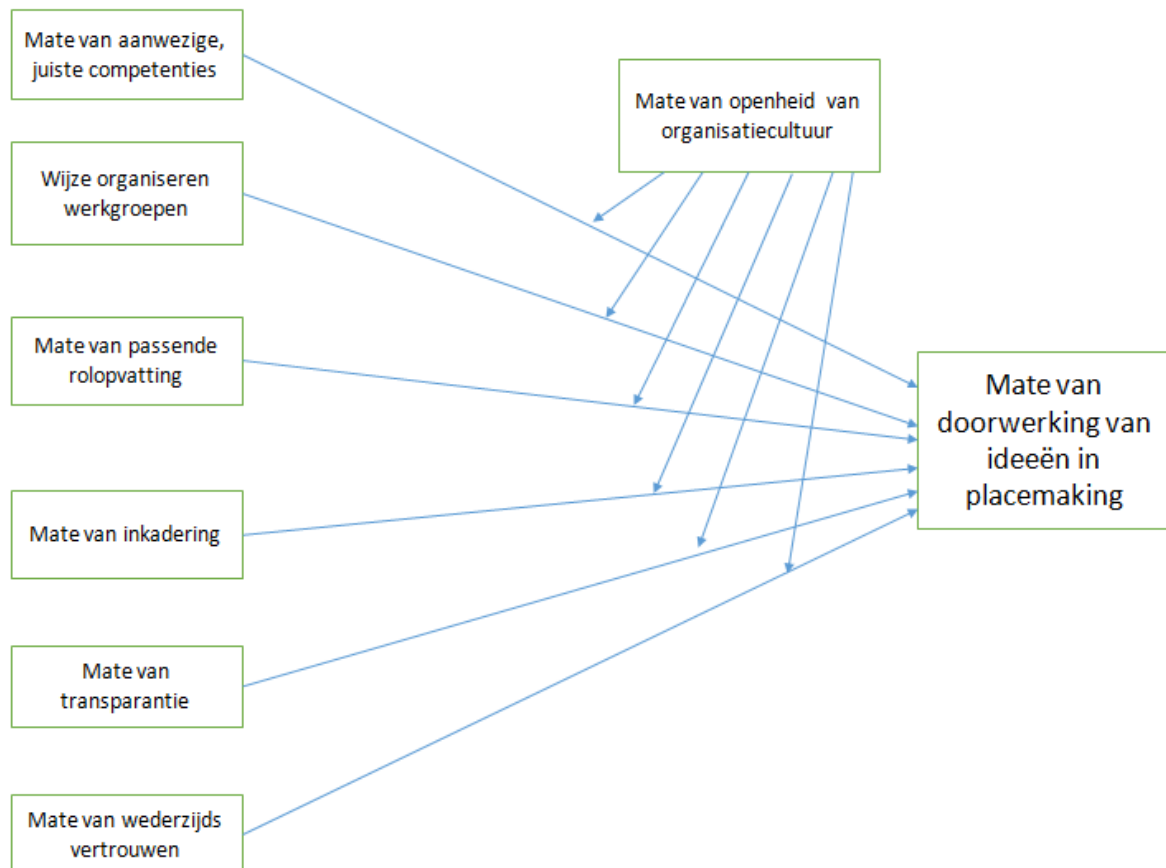
Onafhankelijke variabelen	Dimensie	Literatuur
Mate van aanwezige, juiste competenties	Competenties en ervaring	Van Oosten (2004) Edelenbos (2001) Edelenbos (2007) Franzen (2010)
Wijze organiseren werkgroepen	Werkvorm	Hommes & Bouma (2009)
	Selectie	Woerkum & Aarts (2002) Van Stokkum (2003) Edelenbos & Monnikhof (2001)
	Variëteit	Edelenbos (2001), Edelenbos & Monnikhof (2001), Van Stokkum, (2003)
Mate van passende rolopvatting	Management	Klijn (2001), Koppenjan (2003), Edelenbos (2001)
	Voorzitterschap	Van der Arend (2007)
	Gemeentelijke organisatie	Teisman & Reudink (2001), Edwards (2001), Klijn & Koppenjan (1998)
	Experts	De Bruijn (2002)
	Dubbelrol	Edelenbos (2003)
Mate van inkadering	Beleidskaders	Klijn (1996), Klijn (2000), Diekstra (1999), Heinelt

		(2004), Edelenbos (2001)
Mate van transparantie	Beschikbare middelen	De Bruijn (2002), Melsert (2005)
	Tijdsduur	Van Woerkum (2000)
	Verwachtingen	Edelenbos (2001)
Mate van wederzijds vertrouwen	Vertrouwen in overheid	Schillemans (2009), Van de Walle (2006)
	Ongelijkwaardigheid	De Bruijn (2002)
Mate van openheid in organisatiecultuur	Inhoud	Pröpper & Steenbeek (1998)
	Proces	Edelenbos (2001)
	Participant	Edelenbos (2001)

Tabel 10, variabelen met bijbehorende dimensies en literatuur

2.4 | Conceptueel model

Door middel van het conceptuele model wordt antwoord gegeven op de derde deelvraag, namelijk: *Op welke manier beïnvloeden de factoren de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking?* De zes factoren beïnvloeden de mate van doorwerking van ideeën bij placemaking. De modererende variabele is de mate van openheid van de organisatiecultuur. In dit model is gekozen voor een simplificatie van de werkelijkheid en is er geen rekening gehouden met eventuele samenhang van onderlinge variabelen omdat dit niet uit de literatuurreview is gebleken.

Schema 11, conceptueel model

2.5 | Propositions

Naar aanleiding van het conceptuele model en de literatuurreview zijn de volgende propositions vast te stellen:

Propositie 1: Naarmate er meer sprake is van de aanwezige en juiste competenties, des te groter is de kans op doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking.

Propositie 2: Naarmate er meer sprake is van een passende werkvorm, des te groter is de kans op doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking.

Propositie 3: Naarmate er meer sprake is van een passende rolopvatting, des te groter is de kans op doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking.

Propositie 4: Naarmate er meer sprake is van gecommuniceerde kaders, des te groter is de kans op doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking.

Propositie 5: Naarmate er meer sprake is van transparantie, des te groter is de kans op doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking.

Propositie 6: Naarmate er meer sprake is van wederzijds vertrouwen, des te groter is de kans op doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking.

Propositie 7: De sterkte/richting van situaties binnen placemaking is afhankelijk van de mate van openheid van de organisatiecultuur van de gemeentelijke organisatie

3 | Methodologische verantwoording

Dit hoofdstuk beschrijft de methoden en technieken van dit onderzoek. Dit onderzoek maakt gebruik van meerdere kwalitatieve onderzoeksmethoden, om zoveel mogelijk medewerkers van de gemeente Dordrecht te kunnen betrekken. Deze methodetriangulatie bestaat uit interviews, documentenanalyse en een brainstormsessie. Door het combineren van verschillende bronnen, worden kwalitatief betere, completere en meer inhoudelijk resultaten verkregen (Berg, 2012). Het onderzoek is deductief van aard, waarbij de theorie wordt getoetst aan de empirie. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de drie onderzoeksmethoden, daarna volgt de selectie van de cases en respondenten. Daarna de betrouwbaarheid en validiteit en tot slot een operationalisatie.

3.1 | Onderzoeksmethode: multiple casestudy

Om op de onderzoeksvraag antwoord te kunnen geven is gebruik gemaakt van een multiple case study. Hierbij is informatie verzameld door middel van het afnemen van interviews, het bestuderen van beleidsdocumenten over relevante bijeenkomsten namelijk een evaluatie, van zowel het project als een interne evaluatie van de gemeenteraad. Omdat iedere 'case' binnen een andere context, namelijk een andere gemeente afspeelt is het van belang de casestudy goed te begrenzen. Yin (1984) geeft 3 begrenzingspunten aan voor een multiple casestudy namelijk dat een actueel verschijnsel onderzocht moet zijn in de 'real life context'. Daarnaast zijn de grenzen tussen verschijnsel en context niet helder te scheiden. Tot slot dient er meer dan één bron als input voor het onderzoek gehanteerd te worden, waarbij er sprake is van bronnentriangulatie. In dit onderzoek zijn de gehele processen bestudeerd van de placemakingsprojecten. Zoals ze zijn uitgevoerd in hun werkelijke context. Zoals Yin (1984) ook aangeeft kan de context in dit onderzoek worden gezien als belemmering omdat het niet altijd even duidelijk is waar de grenzen tussen proces en omgeving zitten. Daarom zal bij de criteria van de cases worden beschreven wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen de verschillende cases en hun context. Tot slot is er sprake van bronnentriangulatie omdat er gebruik wordt gemaakt van zowel interviews, literatuurreview en documentenanalyse.

3.1.1 | Interviews

Interviews zijn bij een case study uiterst geschikt om empirische data te verzamelen. Deze interviews hebben dan ook als voornaamste doel om specifiek en relevante informatie te verkrijgen. Binnen deze methode is gekozen voor de techniek van een semigestructureerd interview. De vragen zijn voorbereid, maar in de loop van het interview hebben de interviewers de ruimte om de volgorde waarop de vragen worden gesteld aan te passen. Ook kunnen zij vragen toevoegen afhankelijk van de wijze waarop het gesprek verloopt. Deze manier van interviewen past goed bij dit onderzoek omdat er op deze manier voldoende ruimte is om informatie te verwerven bij de respondenten en hen naar hun en onderlinge percepties te vragen (Boeije, 2005). Belangrijk bij placemaking zijn de verschillende actoren die deelnemen aan de werkgroepen. Dit zorgt voor verschillende percepties en belangen die samen naar één gemeenschappelijk doel moeten werken. Daarom is in dit onderzoek rekening gehouden met het doorvragen op onderlinge percepties en hoe deze werden ervaren.

3.1.2 | Documentenanalyse

Bij de documentenanalyse gaat het om het analyseren van producten met een communicatiefunctie zoals brieven, notulen, presentaties, beleidsdocumenten of agenda's. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van openbare documenten zoals krantenartikelen, verslagen van vergaderingen en boeken. Hierbij is getracht een betekenis te reconstrueren voor diegene die het materiaal heeft gemaakt en dit te bestuderen met de daadwerkelijke praktische uitkomst. Belangrijk bij een documentenanalyse is de kwaliteit van de documenten. Het kan namelijk zijn dat de documenten een bepaald gevoel of vooroordeel willen geven als onderzoeker waarbij de kans op vertekening groot is. Hierbij is het van belang om documenten te bestuderen met in het achterhoofd houdende om sociaal acceptabele

meningen te voorkomen. Om dit te bewerkstelligen is de vraag gesteld wat voor achtergrond bij de auteur hoort, onder welke omstandigheden het document tot stand is gekomen, voor wie het document was bedoeld en of andere informatie in strijd is met het document.

3.1.3 | Brainstormsessie

Nadat de resultaten zijn verwerkt en de analyses zijn gedaan is het van belang om aanbevelingen te schetsen die van belang zijn voor de gemeente Dordrecht. Om deze beter aan te laten sluiten bij de praktische haalbaarheid is er gekozen om een brainstormsessie te organiseren waarbij de bevindingen worden besproken en de aanbevelingen die op voorhand geschetst zijn te bestuderen. Dit zal plaats gaan vinden samen met een Senior Adviseur van Stadsbeheer, de directeur van het Onderzoekscentrum Drechtsteden, een omgevingspsycholoog en de onderzoeker zelf. Hierbij zal de nadruk liggen op waar de 'quick wins' te behalen zijn voor de organisatie en welke aanbevelingen op de langere termijn opgevolgd kunnen worden.

3.2 | Selectie

3.2.1 | Criteria cases

Hieronder zijn de geselecteerde cases met bijbehorende situaties met betrekking tot doorwerking uiteengezet. Hierbij kan de context als belemmering worden genoemd, de reden hiervoor is dat placemaking een relatief nieuw concept is en er nog maar weinig gemeenten zijn die een daadwerkelijk afgerond project in hun portfolio hebben (PPS, 2010). Om deze belemmering te verminderen worden de verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende cases uitgelicht. Deze verschillen en overeenkomsten zijn bepaald aan de hand van oriënterende gesprekken die zijn gevoerd met de projectcoördinator om de geschiktheid voor dit onderzoek te bepalen. Vanuit pragmatische overwegingen en om het onderzoek binnen de verwachte tijdsplanning te behouden is er gekozen om te werken met projecten die eerder afgerond zijn en waarmee Dordrecht contactpersonen mee had. Hierdoor is het mogelijk geweest om op korte termijn in contact te komen met de desbetreffende contactpersonen van de verschillende projecten. De projecten die hier uit zijn gekomen betreffen projecten die de afgelopen 10 jaar zijn afgerond, dat het een plein/park betreft en de toegepaste methode van placemaking volgens Project for Public Spaces heefttoegepast. Hieronder staan de geselecteerde cases en situaties verder toegelicht. De casussen zijn opgedeeld in verschillende situaties van doorwerking per casus. Per situatie staat een korte beschrijving van de desbetreffende situatie om een beeld te krijgen van het idee en de eventuele spanning die daarbij speelde.

1. Dordrecht – Vrieseplein

Deze case staat in dit onderzoek centraal en het is dan ook noodzakelijk geweest om vergelijkbare projecten bij andere gemeenten te vinden die qua kenmerken gelijkwaardig zijn. De kenmerken van dit project zijn als volgt, het is een recent afgerond project. Het criterium voor de andere cases is om binnen de afgelopen 10 jaar afgerond te zijn. Het volgende kenmerk is de inhoudelijke kant namelijk dat het een plein betreft. Dit heeft tot gevolg dat er bepaalde groeperingen aan belanghebbenden komen kijken zoals bewoners en winkeliers etc. Het volgende criterium wat hier is ontstaan is dat het een plein, wijk of een park moet zijn waarbij verschillende belanghebbenden rond de tafel zitten met ieder hun eigen perceptie. Tot slot het laatste kenmerk en dat is de definitie die de gemeente heeft gegeven aan placemaking. De gemeente Dordrecht ziet dit als een bottum up activiteit waarbij de belanghebbenden ideeën uit kunnen werken en dat de gemeente en de deskundigen dienend te werk gaan om deze bottum up activiteit te ondersteunen. Het laatste criterium is dus dat het project bij andere gemeenten dezelfde definitie dienen te hanteren van placemaking op voorhand, hiervoor is de definitie van Project for Public Spaces (PPS, 2010) aangehouden.

1a. De omwonenden van het plein wilden graag dat de bestrating meer zou zijn dan de standaard stenen, de bestrating moest een eigen patroon krijgen. Een ontwerper uit de werkgroep had zelf het voorstel om een patroon in de stenen te laten maken. Dit zou zorgen voor hoger uitvallende kosten dan de reguliere bestrating en zou buiten de begroting vallen die is vastgesteld door de gemeente Dordrecht.

1b. De ontwerper als ingehuurde expert zou de schetsen omzetten naar professionele ontwerptekeningen. Hierbij was geen rekening gehouden met het gewenste idee om het hoogteverschil van het plein aan te passen.

1c. In het begin van het proces werd gedacht aan het plaatsen van een fontein in het midden van het plein. De projectcoördinator heeft toen direct kenbaar gemaakt dat dit niet te betalen is in verband met de verschillende eisen die hier voor van toepassing zijn.

2. Alblasterdam – Scheldeplein

Het Scheldeplein is een van de winkelpleinen van Alblasterdam en is te vinden in de wijk Kinderdijk. De werkgroep bestaat uit betrokken bewoners en deskundigen vanuit de gemeente. Dit project is recentelijk afgerond, namelijk op 13 april 2016 en voldoet daarmee aan het eerste criterium. Het project betreft net als het Vrieseplein in Dordrecht ook een plein met verschillende belanghebbenden zoals winkeliers en omwonenden. Hiermee voldoet het ook aan het tweede criterium. Tot slot heeft het college aangegeven in de projectopdracht op zoek te zijn naar vernieuwing en zich wil laten inspireren door de samenleving en wil bij de plannen inwoners laten bepalen en energie losmaken. Hiermee voldoet het ook aan het laatste criterium waarbij placemaking als bottom up activiteit wordt beschouwd.

2a. Men had bij het Scheldeplein een plan om er een plein van te maken met een huiskamergevoel. Dit zou betekenen dat er geen enkele parkeerplaats op zou komen. Bij dit idee ontstond er een spanningsveld tussen de inwoners en de ondernemers aan dit plein omdat de ondernemers op deze manier klanten mis zouden lopen.

2b. Kinderen hadden het ludieke idee om de gevestigde kerk aan het plein te voorzien van een blauwe kleur, omdat de oude kleur zo standaard was. Deze situatie maakt inzichtelijk dat de percepties van de deelnemers vrij verschillend zijn.

2c. Het betreft hierbij een idee van een artistiek ontwerper waarbij bleek dat de kosten boven de begroting zou uitkomen omdat er geen rekening was gehouden met de juiste hoogte en afmetingen. De gemeenteraad zou dan bepalen of dit idee doorgang kan vinden of niet.

2d. In deze situatie betreft het een idee dat in een later stadium nog getoetst moest worden door de wethouder. De wethouder woont namelijk zelf aan dit plein en heeft dus eigen belangen bij de keuzes die worden genomen.

3. Rijswijk – Park de Driesprong

Eind 2012 is de Johanneskerk aan de Dr. H. Colijnlaan gesloopt. De nu lege plek gaat het park De Driesprong worden waarbij er is samengewerkt met bewoners, woningcorporaties en andere belanghebbenden. In juli 2013 is het project afgerond en voldoet daarmee aan het eerste criterium. De herinrichting betreft een park met meerdere actoren en voldoet dan ook aan het tweede. Het doel was om de verschillende groepen ideeën te laten uitwerken met ondersteuning van deskundigen. De uiteindelijke keuzes werden gemaakt vanuit de groep zelf. Hiermee voldoet het ook aan het slotcriterium.

3a. De wethouders die betrokken waren bij dit traject wilde graag dat een idee voordat deze gerealiseerd werd nog getoetst wordt door henzelf.

3b. Oudere gebruikers van het park hadden het idee om moestuinen aan te laten leggen. Dit zorgde voor enige spanning omdat deze tuinen uiteraard ook om onderhoud vragen. Hier was geen budget en middelen voor beschikbaar.

3c. Gebruikers van het park zien een mogelijkheid tot het plaatsen van een openluchttheater. Een expert aan tafel geeft aan ervaring te hebben met het plaatsen van een vergelijkbaar theater en ziet hobbels op de weg.

4. Vlaardingen – Koningsstraat

De Koningsstraat in Vlaardingen betreft een plein met een voetbalkooi waarbij de dialoog werd toegepast tussen bewoners, jongeren en andere belanghebbenden rondom de openbare ruimte in de Koningsstraat. De aanpak van deze leefomgeving heeft plaatsgevonden in 2013 en voldoet daarmee aan het eerste criterium. De inhoudelijke kant van dit project betreft de herinrichting van een plein en voldoet daarmee ook aan het tweede criterium. Bij de aanpak van dit project is in de beginpresentatie te herleiden dat er sprake van samenwerking tussen de verschillende belanghebbenden en ondersteuning van de deskundige stakeholders. Daarmee voldoet het ook aan het laatste criterium.

4a. Op deze locatie was er sprake van een voetbalkooi, deze moest herplaatst worden. De vraag die ontstond was waar precies. Tijdens het proces ontstonden er allerlei deals, maar niet over deze voetbalkooi. Uiteindelijk is het aan de politiek over gelaten om hier over te beslissen.

4b. Een vormgever waar de gemeente Vlaardingen vaker mee samen heeft gewerkt is in staat om wensen te vertalen naar concretheden. Het idee ontstond voor een schommel en deze ontwerper tekent een aantal opties en legt het vervolgens terug zodat ze zelf een keuze kunnen maken.

4c. De bewoners wilde graag gebruik maken van een bredere stoep dan is toegestaan in de beleidsnormen. Een ambtenaar is het zat en ergert zich aan de inwoners. De projectcoördinator stimuleert de ambtenaar om gewoon eens de dialoog aan te gaan met de bewoners.

5. Zoetermeer – Palenstein

Palenstein in Zoetermeer is een herstructureringswijk waarbij de gemeente, bewoners, woningcorporaties en andere betrokkenen een proces doorliepen om de buitenruimte aan te pakken. Dit project heeft plaatsgevonden in de periode 2009 tot 2012 en voldoet daarmee aan het eerste criterium. Zoals eerder benoemd betreft het een wijk in de openbare ruimte waarbij de belanghebbenden een eigen geluid aan hebben kunnen geven. Hiermee doet het aan het tweede criterium. In het programmaboek staat benoemd dat er onder de methodiek placemaking wordt verstaan dat gebruikers van een ruimte actief worden betrokken bij de ontwikkeling waarbij er aanvulling is van de expertise van de deskundige gemeenschap. Hiermee voldoet het ook aan het laatste criterium waarbij bottom up activiteit centraal staat.

5a. De jongere gebruikers van het plein hadden het idee om een skateramp te plaatsen. Bij het prijzen van de verschillende onderdelen kwam naar voren dat een nieuwe skateramp een kostenpost zou zijn. Een oudere inwoner kende toevallig een plek waar een tweedehands skateramp te verkrijgen was.

5b. De oudere gebruikers van het plein wilden graag een rozenperk op het plein. In overeenstemming dat de jongeren de skateramp kregen aan de ene kant van het plein werd er een keuze gemaakt om de andere kant van het plein te voorzien met een rozenperk.

5c. De projectcoördinator had al wat ervaring met verschillende placemakingsprojecten en merkte dat het verkeersplan vaak zorgde voor problemen. Het idee was ontstaan vanuit de inwoners om dit aan te passen maar de projectcoördinator heeft direct aangegeven dat er geen ruimte is voor aanpassingen.

3.2.2 | Selectie respondenten

De selectie van respondenten is gedaan door eerst oriënterende gesprekken te plannen met centrale personen bij de verschillende gemeenten. De keuze van deze gesprekken is gedaan op pragmatische basis, de reden hiervoor is het nog relatief nieuwe concept van placemaking. Dat heeft tot gevolg dat er nog weinig gemeenten beschikbaar zijn met een afgerond placemakingstraject. Door dit vrijblijvende gesprek is kenbaar gemaakt wat het doel is van dit onderzoek en is er draagvlak ontstaan om andere betrokken personen te kunnen spreken en benodigde documenten te bestuderen. Bij elke casus is er een projectcoördinator gesproken, daarnaast met betrokken ambtenaren. Hierdoor is er een brede perceptie van de gemeente inzichtelijk te krijgen. Daarnaast is er voor gekozen om met betrokken externe adviseurs te spreken omdat ze een neutrale partij zijn en dus een kritische kijk op het proces hebben. Tot slot is er gekozen om in gesprek te gaan met betrokken omwonenden om zo de onderlinge percepties te achterhalen. In totaal is de verwachting dat de totale afname 23 interviews bedraagt.

3.3 | Coderen

Tijdens het operationaliseren wordt er een vertaling gemaakt van de theorie van een breed abstractiehalte naar indicatoren die direct waar te nemen zijn. Deze operationalisatie maakt inzichtelijk hoe begrippen meetbaar zijn gemaakt. Op basis van de empirische data wordt gekeken welke codering wordt toegepast. Tot slot wordt de data geanalyseerd om na te gaan wat de verbanden zijn. Per determinant zijn de dimensies uiteengezet. Per dimensie is gekeken wat er in de empirische data naar voren is gekomen wat relevant is voor de dimensie, om dit te herkennen is gebruik gemaakt door de vooraf bepaalde, meetbare indicatoren. Dit is gedaan door quotes te selecteren en aan te duiden met een codering per respondent. In bijlage 4 van dit onderzoek is een voorbeeld van de gehanteerde codering terug te vinden.

3.4 | Betrouwbaarheid en validiteit

Het is belangrijk om de validiteit en betrouwbaarheid te waarborgen. De betrouwbaarheid van het onderzoek is afhankelijk van de nauwkeurigheid en de herhaalbaarheid van dit onderzoek. Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te maximaliseren is gebruik gemaakt van bronnentriangulatie. Dit wil zeggen dat er verschillende onderzoeksmethoden zijn toegepast om informatie te vergaren zoals het literatuuronderzoek, de interviewmethode en de documentenanalyse. De onderzoeksmethode wordt zo toegepast dat andere onderzoekers dit volledig kunnen nalopen. Er wordt getracht geen onderscheid te maken tussen verschillende niveaus in de organisatie door meerdere betrokkenen in dit onderzoek op te nemen zoals projectcoördinatoren, ambtenaren, bewoners en andere belanghebbenden. Tevens is het vanzelfsprekend dat de verkregen informatie vertrouwelijk wordt behandeld en er voorafgaand toestemming wordt gevraagd om de gegevens te verwerken en op te nemen (Boeije, 2005). Naar verwachting kent het onderzoek een beperkte externe validiteit. Doordat de organisatiecultuur verschilt per gemeente is het lastig om een exact vergelijkbare omgeving te creëren. Hierdoor is het onderzoek beperkt generaliseerbaar en vooral relevant voor de gemeenten die in dit onderzoek zijn betrokken. De interne validiteit die wordt gekenmerkt door de oorzaak-gevolg relaties wordt gewaarborgd door een zorgvuldige literatuurreview en operationalisatie. Hierdoor is het resultaat uiteindelijk hetgeen wat je vooraf hebt bepaald te willen meten (Boeije, 2005).

3.6 | Operationalisatie

Bij de operationalisatie worden de abstracte en complexe begrippen meetbaar en concreet gemaakt. Hiermee wordt helder hoe de begrippen in dit onderzoek gemeten worden en hoe de betrouwbaarheid en validiteit worden gewaarborgd. Hieronder staan de verschillende determinanten en dimensies met concrete indicatoren uiteengezet.

Afhankelijke variabele	Dimensie	Indicatoren	Auteurs	
Mate van doorwerking	Instrumentele doorwerking	<ul style="list-style-type: none"> - advies direct overgenomen - directe verandering in beleid - praktische implementatie 	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft het idee geleid tot een directe, praktische implementatie in het beleid? - beleidsstukken - evaluatiestukken 	Bekkers (2004), De Kool (2007), Edelenbos (2000)

Tabel 12.

Onafhankelijke variabelen	Dimensie	Indicatoren	Auteurs	
Mate van aanwezige, juiste competenties	Competenties en ervaring	<ul style="list-style-type: none"> - competenties - aantal eerdere projecten 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe kijk je aan tegen de aanwezige kennis en kunde van de groep? - Wat zijn de eerdere ervaringen met andere vergelijkbare projecten? - Beschrijving vereiste competenties in beleidsstukken 	Van Oosten (2004) Edelenbos (2001) Edelenbos (2007) Franzen (2010)
Wijze organiseren werkgroepen	Werkvorm	<ul style="list-style-type: none"> - aantal leden - mate van instrumentgebruik - In hoeverre afgestemd met vooraf gestelde doelen 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe vond je het werken met het aantal vastgestelde leden? - In hoeverre was de werkvorm en bijbehorende werkwijze geschikt? - In hoeverre paste deze werkvorm bij de doelstellingen? - Beschrijving werkvorm beleidstuk 	Hommel & Bouma (2009)
	Selectie	<ul style="list-style-type: none"> - hoeveelheid benaderkanalen - mate van verschillende doelgroepen aanwezig 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat waren de kanalen waarmee de deelnemers werden benaderd? - In hoeverre waren alle doelgroepen naar je idee aanwezig? - Beschrijving eisen 	Woerkum & Aarts (2002) Van Stokkum (2003) Edelenbos & Monnikhof (2001)

			deelnemers beleidsstuk	
	Variëteit	<ul style="list-style-type: none"> - hoeveelheid aanwezige capaciteiten - aanwezige vaardigheden - mate van macht onderling 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe was naar jouw idee de verdeling van aanwezige capaciteiten en vaardigheden? - Hoe vond je de onderlinge relatie hierdoor? - Afgestemde percepties in evaluatiestukken 	Edelenbos (2001), Edelenbos & Monnikhof (2001), Van Stokkum, (2003)
Mate van passende rolopvatting	Management	<ul style="list-style-type: none"> - mate van afstemming rol in procesontwerp - bijsturen tijdens proces 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe heb je de rolverdeling ervaren? - In hoeverre was de rolverdeling vooraf vastgelegd? - In hoeverre was er bijsturing nodig? - Rol in procesontwerp 	Klijn (2001), Koppenjan (2003), Edelenbos (2001)
	Voorzitterschap	<ul style="list-style-type: none"> - hoeveelheid keer interrumpen in proces - mate van vragen naar andere percepties binnen de groep 	<ul style="list-style-type: none"> - In hoeverre was het nodig om als voorzitter anderen aan het woord te laten? - Hoe kijk je tegen de mate van het behandelen van andere percepties binnen de groep? - Rol in procesontwerp voorzitter 	Van der Arend (2007)
	Gemeentelijke organisatie	<ul style="list-style-type: none"> - inhoudelijke hoofdlijnen politici - mate van ambtelijke macht - mate van interne terugkoppeling 	<ul style="list-style-type: none"> - In hoeverre zijn er afspraken gemaakt met politici? - Hoe heb je de invloed van de ambtenaren ervaren? - In hoeverre is er terugkoppeling geweest naar de interne organisatie? - rol procesontwerp gemeentelijke organisatie 	Teisman & Reudink (2001), Edwards (2001), Klijn & Koppenjan (1998)
	Experts	<ul style="list-style-type: none"> - aantal keer aandragen eigen idee 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe heb je de invloed van de experts ervaren? 	De Bruijn (2002)

			- rol procesontwerp experts	
	Dubbelrol	- mate van onduidelijkheid bij evaluatie over wie welke rol vervult	- In hoeverre is het voor iedereen duidelijk geweest wie welke rol vervult? - welke verantwoordelijken en taken in procesontwerp	Edelenbos (2003)
Mate van inkadering	Beleidskaders	- inhoudelijke ruimte - procedurele ruimte	- Hoe heb je de ruimte ervaren waarbinnen de groep aan het werk mocht? - In hoeverre heb je de ruimte gekregen om in het proces aanpassingen te doen? - In hoeverre zijn er ideeën afgevallen hierdoor? - procesontwerp - evaluatiestukken	Edelenbos (2001), Klijn (1996), Klijn (2000), Diekstra (1999), Heinelt (2010)
Mate van transparantie	Beschikbare middelen	- hoeveelheid budget procesontwerp - uiteindelijk uitgegeven budget - mate van communicatie over het budget in documenten	- Hoe heb je de communicatie ervaren over de budgettering van het project? - In hoeverre heeft dit invloed gehad op de keuzes die zijn gemaakt? - budget benoemd in beleidsstukken	De Bruijn (2002), Melsert (2005)
	Tijdsduur	- aantal stappen in procesontwerp - daadwerkelijk genomen stappen - Vooraf bepaalde tijdspad - daadwerkelijk genomen tijdspad	- Hoe heb je de communicatie ervaren omtrent de stappen van het proces? - Hoe heb je de communicatie over de tijdsduur ervaren? - In hoeverre is dit bijgesteld en heeft dit effect gehad op de keuzes? - procesontwerp - evaluatiestukken	Van Woerkum (2000)
	Verwachtingen	- hoeveelheid verwachtingen die	- Hoe heb je de communicatie over de	Edelenbos (2001)

		benoemd worden in projectplan - hoeveelheid verwachtingen die zijn nagekomen na afloop	verwachtingen ervaren? - In hoeverre zijn deze verwachtingen nagekomen? - Evaluatiestukken	
Mate van wederzijds vertrouwen	Vertrouwen in overheid	- hoeveelheid bekritisieren overheid - mate van beslissingen nemen zonder de groep te betrekken	- In hoeverre heb je vertrouwen gehad in de gemeente tijdens dit proces? - In hoeverre heeft dit vertrouwen of wantrouwen invloed gehad? - Evaluatiestukken	Schillemans (2009), Van de Walle (2006)
	Ongelijkwaardigheid	- mate van beslissingen op basis van macht	- Hoe heb je de verschillende verhoudingen met betrekking tot gelijkheid ervaren? - Evaluatiestukken	De Bruijn (2002)
Mate van openheid in organisatiecultuur	Inhoud	- mate openheid ideevorming - mate openheid planvorming - mate van openheid oplossingen	- Hoe kijk je tegen de openheid en communicatie van de gemeente aan? - Procesontwerp - Evaluatiestukken	Pröpper & Steenbeek (1998)
	Proces	- welke stappen zijn gecommuniceerd - welke stappen zijn uiteindelijk genomen	- Hoe heb je de verschillende stappen die zijn genomen vanuit de gemeente ervaren? - Procesontwerp - Evaluatiestukken	Edelenbos (2001)
	Participant	- mate van onderbouwing waarom wel of niet een bepaalde keuze	- In hoeverre is het voor je duidelijk geworden waarom welke keuzes zijn gemaakt? - Procesontwerp - Evaluatiestukken	Edelenbos (2001)

Tabel 13, operationalisatie

4 | Vergelijking en verklaring

Vervolgens worden de bevindingen uit de empirie gepresenteerd. Deze resultaten zijn gebaseerd op de uitkomsten van de uitgewerkte interviews in het codeerschema. Daarnaast zijn er situaties van doorwerking per casus in kaart gebracht aan de hand van de datamatrix (Tabel 14.). Aan de hand van die combinatie wordt antwoord gegeven op de volgende deelvragen:

4. Waarom hebben ideeën van de burgers al dan niet doorwerking in het resultaat?
5. Welke determinanten verklaren de overeenkomsten en verschillen tussen de gemeenten?

Dit wordt gedaan door op twee lagen te bekijken wat de overeenkomsten of verschillen zijn tussen de verschillende casussen uit deze empirie. In de tabellen staan de situaties waar doorwerking heeft plaatsgevonden aangegeven in het groen. De situaties waar geen doorwerking heeft plaatsgevonden staan aangegeven in het rood*. In de eerste tabel 14 wordt een vergelijking gemaakt tussen de verschillende initiatieven van alle gemeenten samen, in de tweede tabel 15 worden de situaties binnen de aparte gemeenten vergeleken. Vanuit de literatuurstudie kwam naar voren dat doorwerking in verschillende vormen te onderscheiden is maar in het geval van placemaking is te omschrijven als een rationele benadering die bestaat uit betrouwbaarheid, relevantie, bruikbaarheid en doelgerichtheid. Daarnaast betreft het openheid om af te kunnen wijken van de kaders van de gemeente en betreft het een instrumentele doorwerking waarbij het gaat om een directe verandering in het resultaat of beleid. Nu deze definitie vaststaat is het mogelijk om via een datamatrix een vergelijking te maken tussen de verschillende gemeenten of bepaalde casussen nu wel of geen doorwerking tot gevolg hebben gehad. Deze zijn opgedeeld in twee aparte schema's, waarbij in het eerste schema een vergelijking wordt gemaakt tussen de verschillende gemeenten. In het tweede schema wordt een vergelijking gemaakt tussen de situaties binnen een gemeente. Deze informatie komt voort uit de opgehaalde empirische data door middel van interviews en de documentenanalyse. Per casus, die aangeduid staat met de desbetreffende gemeente, zijn verschillende situaties gehaald waar er sprake was van een idee. Dit zijn de situaties aangeduid met de letters a t/m d. Vervolgens is in de kolom doorwerking allereerst te constateren of een bepaalde situatie heeft geleid tot uiteindelijke doorwerking. Per factor staat aangegeven of er sprake was van invloed op de doorwerking en of dit een hoge mate of lage mate betrof. Omdat deze mate lastig is te kwantificeren, is er gekozen om per situatie in te schatten aan de hand van de empirische data of de factor een lage of hoge mate van invloed heeft gehad op de doorwerking.

** = Let op: groen/rood staat niet voor goed of slecht. Het kan zijn dat een gemeente met alleen maar rode situaties uiteindelijk een succesvoller placemakingstraject heeft gekend dan de groene of vice versa. Hier is puur en alleen naar doorwerking en beïnvloedende factoren gekeken en niet naar het succes van het project.*

4.1 | Doorwerking in 16 situaties

De situaties van doorwerking zijn per casus in kaart gebracht aan de hand van een datamatrix. Bij de afhankelijke variabele genaamd doorwerking wordt aangegeven of er sprake was van doorwerking in de desbetreffende situatie met ja/nee. De factoren worden ieder apart benoemd, als er geen sprake was van invloed van de desbetreffende factor op de doorwerking staat dit aangeduid met nee. Als er wel sprake was van invloed van de factor dan staat dit aangeduid met laag/hog, dit hangt af van de sterkte van de invloed die een factor in een situatie heeft gehad.

Casus	Situatie	Doorwerkit	Competent	Ervaring	Werkvorm	Varieteit	Management	Voorzitter	Gemeen	Experts	Dubbelrol	Beleidskaders	Besch. middelen	Verwacht	Ong. waard	Inhoud
1. Dordrecht	1a.	JA	LAAG	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	HOOG
	1b.	JA	NEE	NEE	NEE	LAAG	HOOG	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG
	3. Rijswijk	3b.	JA	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	HOOG
	3. Rijswijk	3c.	JA	NEE	HOOG	LAAG	HOOG	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
	4. Vlaardingen	4b.	JA	HOOG	LAAG	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
5. Zoetermeer	4c.	JA	HOOG	LAAG	NEE	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	NEE	HOOG
	5a.	JA	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE
	5. Zoetermeer	5b.	JA	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE
	1. Dordrecht	1c.	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	HOOG
	2. Alblasserdam	2a.	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
2. Alblasserdam	2b.	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG	LAAG	HOOG
	2c.	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	HOOG	LAAG	HOOG	NEE	NEE	LAAG
	2d.	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	LAAG	HOOG	HOOG
3. Rijswijk	3a.	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	LAAG	HOOG	HOOG
	4a.	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	LAAG	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
5. Zoetermeer	5c.	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	HOOG

Tabel 14.

Casus	Situatie	Doorwerkit	Competent	Ervaring	Werkvorm	Varieteit	Management	Voorzitter	Gemeen	Experts	Dubbelrol	Beleidskaders	Besch. middelen	Verwacht	Ong. waard	Inhoud
1. Dordrecht	a.	JA	LAAG	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	HOOG
	b.	JA	NEE	NEE	NEE	LAAG	HOOG	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG
	c.	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	HOOG
2. Alblasserdam	a.	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	HOOG	HOOG	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	HOOG	HOOG
	b.	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG	LAAG	HOOG
	c.	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	HOOG	LAAG	HOOG	NEE	NEE	LAAG
	d.	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	LAAG	HOOG	HOOG
3. Rijswijk	a.	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	LAAG	HOOG	HOOG
	b.	JA	NEE	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	HOOG
	c.	JA	NEE	NEE	HOOG	LAAG	HOOG	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
4. Vlaardingen	a.	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	LAAG	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
	b.	JA	HOOG	LAAG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
	c.	JA	HOOG	LAAG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG
5. Zoetermeer	a.	JA	HOOG	LAAG	NEE	NEE	HOOG	NEE	HOOG	NEE	NEE	LAAG	NEE	NEE	NEE	HOOG
	b.	JA	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE
	c.	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	HOOG	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE	NEE

Tabel 15.

4.3 | Vergelijking en verklaring doorwerking

Allereerst wordt de doorwerking vergeleken tussen de verschillende gemeenten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de verschillende factoren die eerder zijn vastgesteld. Vervolgens wordt de doorwerking vergeleken en een verklaring gezocht tussen de verschillende situaties binnen de losse casussen bij de verschillende gemeenten.

4.3.1 | Gemeentebreed

Factor 1: De mate van aanwezige, juiste competenties

Competenties

We kunnen constateren dat er gemeentebreed geen patroon te herkennen is waarbij een verband in kaart wordt gebracht tussen competenties en de invloed op de doorwerking. Als de resultaten worden bekeken binnen de gemeente valt op dat bij de gemeente Vlaardingen wel sprake was van doorwerking (4b, 4c) en een hoge mate van competenties. In Vlaardingen is er een vormgever aanwezig geweest die met zijn competenties in staat is gebleken om een idee concreet te maken, in dit geval een schommel, zodat deze doorwerking kon gaan vinden. Een belangrijke constatering is dat de vormgever het idee teruglegt bij de bewoner om uiteindelijk zelf de keuzes te maken. De projectcoördinator van Vlaardingen zegt hier het volgende over:

4b: Hij [vormgever] zorgt er voor dat ideeën van mensen een plek geven en naar alternatieven die hij weer teruggeeft aan mensen zodat ze zelf keuzes kunnen maken. Want anders krijgen ze het gevoel dat het van hun wordt afgepakt. Ze geven hun kennis aan de bewoners en zij zijn diegene die kunnen kiezen.

Vanuit de resultaten is op te maken dat er twee situaties bij de gemeente Vlaardingen zijn geweest waarbij de aanwezigheid van de juiste competenties heeft geleid tot doorwerking. De verklaring hiervoor is te vinden in het feit dat het interactieve proces van placemaking een aantal kenmerken bevat die Edelenbos (2007) en Franzen (2010) hebben beschreven. In de situatie 4b hebben we een vormgever aan één kant en de bestuurder aan de andere kant. De bestuurder toont in deze situatie competenties die passen bij de kenmerken van placemaking en daarom is er een mate van afstemming die er voor zorgt dat de percepties niet met elkaar botsen. De vormgever zorgt er voor dat ideeën doorwerking kunnen vinden door zijn competenties ten dienste te stellen van de groep. Ook daar is af te leiden dat de bestuurder de ruimte laat om dit toe te staan en dat vraagt specifieke competenties van deze projectcoördinator. De kenmerken die bij deze situatie van placemaking passen zijn betrokkenheid, onderzoeken & interpreteren & uitwisselen, relatiegerichtheid, pro-activiteit, flexibiliteit en doelzoekendheid. De vereiste competenties die daar vervolgens bij horen zijn inlevingsvermogen, leervermogen, klantgerichtheid, ondernemendheid, flexibiliteit en moed. Gemeentebreed is er geen duidelijk patroon te herleiden maar alleen binnen de gemeente Vlaardingen lijkt er sprake van invloed van competenties. Dus vanuit de empirie blijkt dat de mate van de aanwezige en juiste competenties geen effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Ervaring

Uit de resultaten is gebleken dat er geen patroon te herkennen is die een verband in kaart brengt tussen ervaring en de invloed op doorwerking. Als de resultaten worden bekeken binnen de gemeenten dan valt op dat er een atypisch patroon te herkennen is bij de gemeente Vlaardingen, dit wil zeggen een onregelmatige constatering. Er is namelijk sprake van een lage mate van ervaring bij situaties die doorwerking hebben gebonden. Dit is te verklaren door het feit dat de ambtenaar die verantwoordelijk was geen ervaring had met placemaking maar werd gestimuleerd door een andere ambtenaar die wel ervaring had met het succes door het voeren van een dialoog zodat het idee toch doorwerking heeft kunnen vinden (4c). Het volgende werd hierover gezegd:

4c: Zo hadden we met dit project problemen met de breedte van de stoep, volgens de gemeente moet deze aan een bepaalde eis voldoen en die burgers wilden hier van af wijken. Ze hadden daar redelijke argumenten voor. Een collega ambtenaar was het gezeik helemaal zat zei hij. Ik zei waarom ga je niet gewoon het gesprek aan met die mensen? Hij zag dat niet zitten maar ik heb hem toch overgehaald. Diezelfde avond zijn ze er samen op een prima manier aan uit gekomen. Het aansporen van dialoog is gewoon van belang.

Dus het blijkt vanuit de empirie dat de mate van ervaring geen effect heeft op de doorwerking in placemaking. Daarmee kunnen we concluderen dat propositie 1 is ontkracht.

Factor 2: Wijze van organiseren werkgroepen

Werkvorm

Uit de empirie komt naar voren dat er met betrekking tot de wijze van het organiseren van de werkvorm geen patroon te herkennen is als we situaties naast elkaar worden gelegd. Als de data wordt bestudeerd binnen de gemeenten is te zien dat bij de gemeente Zoetermeer (5a, 5b) sprake is van doorwerking met een hoge mate van invloed van de werkvorm. Bij de gemeente Zoetermeer is er gekozen voor een andere werkvorm ten opzichte van de andere gemeenten. Een projectcoördinator bij Zoetermeer zegt daar het volgende over:

5a, b: We hebben per doelgroep een indeling gemaakt, we hadden volwassenen, jeugd en we hadden kinderen. Dat waren aparte sessies zodat volwassenen niet gingen denken voor kinderen.

De resultaten laten zien met betrekking tot de werkvorm dat de gemeente Zoetermeer gekozen heeft voor een andere aanpak ten opzichte van de andere gemeenten. Hierbij werd gebruik gemaakt van een aparte indeling van groepen met aparte sessies. Vanuit de literatuur komt naar voren dat voor doorwerking de juiste werkvorm met bijpassend instrumentarium noodzakelijk is (Hommes & Bouma, 2009). Dit wil zeggen dat de kennis en kunde toegankelijk en werkbaar worden. In Zoetermeer zien we dat de gekozen werkvorm een positieve invloed heeft op de doorwerking. Dit is te verklaren doordat de gekozen werkvorm er voor heeft gezorgd dat de aparte sessies behapbaar werden en dat er niet voor andere deelnemers werd gedacht. Voorafgaand is bepaald welke werkvorm het beste zou passen om met de verschillende percepties te kunnen werken en daardoor zijn er aparte sessies met aparte rollen ingedeeld. Hierdoor is ten opzichte van de andere gemeenten gekozen voor kleinere werkgroepen in plaats van één grote werkgroep waardoor het proces minder complex is gemaakt. Later zijn de ideeën alsnog in de grote groep behandeld om het risico te voorkomen dat percepties 'verloren' gaan of gecompenseerd worden.

Gemeentebreed is er geen duidelijk patroon te herleiden maar alleen binnen de gemeente Zoetermeer lijkt er sprake van invloed van de wijze van het organiseren van de werkgroep. Dus vanuit de empirie blijkt dat de wijze van het organiseren van de werkgroep geen effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Selectie

Vanuit de resultaten is gebleken dat de selectie van een werkgroep geen invloed lijkt te hebben op de doorwerking. In geen enkele situatie binnen de casussen komt deze factor naar voren als invloedhebbende op de doorwerking. Dit is ook de reden waarom deze niet zichtbaar is opgenomen in de datamatrix. Vanuit de empirie kwam naar voren dat de selectie van de werkgroep geen directe invloed heeft op de doorwerking, terwijl deze wel in de literatuur wordt benoemd als succes of faalfactor van placemaking (Woerkum & Aarts, 2002). De selectieprocedure op zich heeft geen invloed op de doorwerking maar wel de uiteindelijke percepties die aan tafel zitten. Daarom is de factor variëteit daarentegen wel van invloed op de doorwerking (Edelenbos & Monnikhof, 2001).

Dus vanuit de empirie blijkt dat de mate van selectie geen effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Variëteit

Het blijkt vanuit de empirie dat de variëteit binnen een werkgroep invloed uitoefent op de doorwerking. Te zien is dat er sprake is van een hoge mate van doorwerking bij twee situaties in Zoetermeer (5a, 5b). Bij de situaties in Dordrecht (1a, 1b) en Rijswijk (3b, 3c) is er sprake van een lage mate van doorwerking. De situatie van Zoetermeer betrof een skateramp waarbij de variëteit van de werkgroep er voor zorgde dat er nieuwe percepties op tafel kwamen die er aan bij hebben gedragen om tot een oplossing van het probleem te komen. Het volgende werd daar over gezegd:

5a, b: De kinderen wilden bijvoorbeeld graag een skateramp, toen zei een oudere inwoner oh daar staat nog een skateramp dus hebben ze een tweedehands skateramp ergens anders vandaan gehaald. De ouderen die juist daar eigenlijk een rozenperkje wilden die vonden ineens ook dat ze de jongeren moesten helpen. Dat was super cool aan dit proces, normaal staan deze bewoners die rust willen tegenover jongeren die een hangplek willen. En nu hebben die samengewerkt en namen ze het echt voor elkaar op.

Vanuit de resultaten kwam naar voren dat de variëteit invloed uitoefent op de doorwerking. De invloed op de doorwerking is te verklaren door de aanwezigheid van de verschillende percepties binnen een groep, ieder met hun eigen kennis en kunde. In Zoetermeer (5a, b) ontstond er een samenspel tussen jongeren die graag een skateramp wilden en de ouderen die graag een rozenperkje wilden. Doordat deze groepen samen de dialoog aan gingen staan deze bewoners niet tegenover elkaar maar namen ze het juist voor elkaar op. De kennis van de ouderen werd gebruikt om tot een compromis te komen, namelijk een tweedehands skateramp. De literatuur erkent dit en stelt dat door de specifieke kenmerken van de deelnemers er afhankelijkheden ontstaan die er voor zorgt dat er tot een gezamenlijke doelstelling kan worden gekomen (Edelenbos, 2001).

Dus vanuit de theorie en empirie blijkt dat de mate van variëteit binnen een werkgroep effect heeft op de doorwerking in placemaking. Daarmee kunnen we concluderen dat propositie 2 voor een deel is bevestigd. De selectie en de werkvorm bleek geen effect te hebben op de doorwerking bij placemaking maar de variëteit wel.

Factor 3: Rolopvatting

Management

Vanuit de resultaten is gebleken dat er bij het managen van de passende rolopvatting een patroon te herkennen is met de doorwerking. In de situaties waar sprake is van doorwerking is er in drie van de totaal acht situaties (1b, 3c, 4c) sprake van een hoge mate van doorwerking door de factor management. Bij de situaties waar sprake is van geen doorwerking zien we dat er in één situatie (2b) sprake is van een hoge mate van doorwerking en in drie situaties (2d, 3a, 4a) sprake is van een lage mate. In Rijswijk is te zien dat bij het ontstaan van het idee om een openluchttheater te plaatsen een interventie van nodig was om het idee tot doorwerking te laten komen. Een extern adviseur zegt:

3c: Ook in Rijswijk zag je de vraag omtrent een openluchttheater, je merkte dat er in de groep gemord werd omdat het een vrij ambitieus iets was natuurlijk voor in dat park. Het werd door de deskundigen die aan tafel zaten eigenlijk direct afgeschoten omdat er één eerder had gewerkt met een theater maar je merkte dat toen we het idee verder wilden concretiseren dat er toch mogelijkheden lagen. Hier lag ook een rol van de projectcoördinator van de gemeente die er op wees het idee niet direct af te schieten maar eens kijken wat er juist wél mogelijk is in plaats van niet.

In Alblasterdam blijkt uit de empirie dat de interventie soms niet of te laat kwam omdat de projectcoördinator de ervaring ontbrak. Het blijkt dus dat de factor ervaring en de juiste competenties invloed uitoefenen op het managen van de passende rolopvattingen. Hij zegt hier het volgende over:

2b: Dat kan heel erg schuren, dat betekent dat je soms een interventie moet doen. Dit bleef dan achter. Je had dan mensen bij elkaar moeten halen van wat is nou mijn mandaat. Ik kwam zelf niet uit de fysieke hoek maar uit het sociale domein dus dat was veel meer schakelen en leren. Zodat je een eenduidig verhaal hebt, dat is soms lastig.

2b: Hiervoor moet je als projectleider heel veel schakelen en als een soort van spagaat te werken tussen de gemeente en de groep. Om deze partijen te verbinden en ook tevreden te houden is een uitdaging gebleken.

Als we kijken naar de resultaten over het managen van de passende rolopvatting zien we dat dit er een verband is met de doorwerking. De verklaring hiervan is te vinden in het feit dat placemaking vraagt om een andere vorm van management, namelijk netwerkmanagement (Klijn, 2001). In Rijswijk is er een situatie ontstaan waarin de vraag om een openluchttheater wordt afgeschoten door de deskundigen aan tafel. De projectcoördinator heeft geen aansluiting gezocht bij die perceptie maar heeft door middel van een inhoudelijke tactiek gekeken welke kennis er ingezet kan worden om nieuwe oplossingen te stimuleren. Dit als doel om een gemeenschappelijk visie te creëren en percepties met elkaar af te stemmen. Dit heeft er voor gezorgd dat het idee voor een openluchttheater geconcretiseerd kon worden en heeft het idee de doorwerking alsnog kunnen vinden.

In Vlaardingen was er een managementinterventie nodig om een collega ambtenaar te stimuleren de dialoog te zoeken om tot een nieuwe oplossing te komen. Dit sluit aan bij de procesmatige en inhoudelijke tactiek waarbij de projectcoördinator een bemiddelende rol heeft genomen en er voor te zorgen dat deelnemers bereid zijn om keuzes te accepteren. Daarnaast werd de collega ambtenaar gestimuleerd om alsnog tot een oplossing te komen door middel van een onderhandelingsprincipe en het is uiteindelijk gelukt om tot een 'package deal' te komen.

Uit de resultaten blijkt dat het managen of het ontbreken van management een effect heeft gehad op de doorwerking. Dit is aan de hand van de casus van Alblasterdam en de theorie (Koppenjan, 2003) te verklaren. In de situaties 2b, c en d was er sprake van negatieve invloed van management om een eenduidig verhaal te hebben. Het schakelen tussen de gemeente en de groep en dit te managen bleek achteraf om meer interventie te vragen. Hier kunnen we ook zien dat het ontbreken van een inhoudelijke en procesmatige tactiek er voor zorgt dat het tot gevolg heeft dat de verschillende doelen en percepties niet goed op elkaar afgestemd zijn. In dit geval de situatie van de blauwe kerk en de situatie waarbij de gemeenteraad heeft bepaald dat een idee geen doorwerking kon vinden.

Dus vanuit de theorie en empirie blijkt dat de mate van het managen van de passende rolopvatting effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Voorzittersrol

We kunnen constateren dat er gemeentebreed geen patroon te herkennen is die een verband in kaart brengt tussen de voorzittersrol en de invloed daarvan op de doorwerking. Ook binnen de verschillende gemeente zijn geen patronen te herleiden die de rol van een voorzitter benadrukken als het gaat om het doorwerken van ideeën tot het resultaat.

Het enige waar hierbij opvalt als we de resultaten analyseren is dat de drie situaties waar ze wel een rol spelen er direct sprake is van doorwerking. Dit is te verklaren doordat in de situaties (1b, 3c) de voorzitter er voor zorgt dat er draagvlak ontstaat en iedere deelnemer aan bod laat (Van der Arend, 2007). Dit kunnen we zien bij de situatie met het openluchttheater waarbij de voorzitter er voor kiest om de perceptie van de deskundigen niet als leidend aan te houden maar ook de andere percepties aan te horen en mee te nemen. In situatie 2a kunnen we zien dat het ontbreken van een voorzittersrol kan zorgen dat ideeën geen doorwerking kunnen vinden hierdoor. Bij situatie 2a is er sprake van een projectleider die aan de kant van de winkeliers gaat staan bij deze specifieke situatie en dat zorgt er voor dat de andere percepties niet gehoord of in overweging worden genomen. Het idee heeft dan ook geen doorwerking kunnen vinden.

Vanuit de empirische resultaten is gebleken dat de voorzittersrol gemeentebreed en binnen de gemeenten niet naar voren komt als invloedhebbende op doorwerking.

Gemeentelijke organisatie

Uit de empirische data is te constateren dat er een patroon te herkennen is tussen de roloppvatting van de gemeentelijke organisatie en de doorwerking. Er is sprake van een hoge mate van effect op de doorwerking bij zes situaties waar het heeft geresulteerd in geen doorwerking. Tegelijkertijd is te zien dat er ook sprake is van een hoge mate van doorwerking bij een aantal situaties waarbij wel sprake is geweest van doorwerking. Als de data wordt bekeken binnen de gemeenten valt op dat er bij de gemeente Dordrecht (1a, 1b) twee maal sprake is van een hoge mate van doorwerking. Uit een interview met de projectcoördinator bleek dat hij bewust een terugtrekkende rol had en vooral een faciliterende en adviserende rol zichzelf en collega ambtenaren toebedeelde.

1b: Nou als er voorstellen kwamen dan hield ik me op de vlakte.

1b: Geen eigen ideeën maar adviseren en ondersteunend.

1b: Het moet vanuit de bewoners komen en dat is het en wij kunnen adviseren dat mag de stedenbouwkundige ook.

Terwijl we bij de situaties waarbij geen sprake is van doorwerking deze rollen juist niet duidelijk zijn en conflicteren. De politiek, het college van B&W of de ambtenaren nemen een rol in die ideeën en de doorwerking daarvan belemmeren. Allereerst is te zien dat deze partijen moeten wennen aan hun nieuwe rol en willen sturen.

2d: De wethouder wil er invloed op hebben want het is mijn project en ik wil er mee naar de raad. Dat botst.

2d: De gemeenteraad helemaal, die zeggen wij krijgen alleen maar kant en klare plannen aan het einde om er alleen nog maar even ja op te zeggen. Alles is al voorgekauwd en of wij nog even bij het kruisje willen tekenen.

2d: Ik wilde de wethouder bewust er niet elke bijeenkomst bij want dan gaat hij het project doen.

2d: College en raad moeten er nog erg aan wennen, die willen sturen.

3a: De wethouders hebben natuurlijk ook bepaalde wensen die ze op tafel hebben gelegd.

In Vlaardingen kunnen we constateren dat de ambtenaren niet weten wat ze met een situatie moeten en juist de politiek gebruiken om een beslissing te nemen:

4a: Die voetbalkooi lukte niet. We hebben geluidsoverlast in kaart gebracht maar het mocht niet baten, toen hebben we dat overgelaten aan de politiek.

De invulling van de eigen gemeentelijke organisatie blijkt in de resultaten veelvuldig naar voren te komen als het gaat om de invloed op de doorwerking. De verklaring hiervan kunnen we vinden in het feit dat de politiek, college van B&W en ambtenaren moeten wennen aan hun rol. Teisman & Reudink (2001) beschrijven in de literatuur dat placemaking vraagt om een andere invulling van een rol. Ook is te constateren uit de resultaten dat er nog vraag is naar invloed en beslissingsmacht. Er is een angst waarneembaar dat de gemeentelijke partijen hun eigen rol minimaliseren door deze nieuwe manier van besluitvorming, namelijk meta besluitvorming. De literatuur geeft antwoord op de vraag hoe deze partijen om kunnen gaan met meta besluitvorming in het interactieve proces. In situatie 2d zien we dat de wethouder en gemeenteraad invloed willen tijdens het proces. De rol die de literatuur schetst bij de fase 'tijdens het proces' is bijsturen en leren met als takenpakket beperkte betrokkenheid, tussentijdse terugkoppeling en het bewaken van het proces op openheid en zorgvuldigheid (Klijn & Koppenjan, 1998). De invloed die nu wordt gekozen past niet in de nieuwe rol van meta besluitvorming (Edwards, 2001).

In Vlaardingen (4a) blijkt dat de ambtenaren niet hun rol als verbinder gerealiseerd krijgen (Edwards, 2001). Dit heeft tot gevolg dat de keuze voor een voetbalkooi alsnog bij de politiek komt te liggen. Terwijl dit niet de rol of taak is die bij het nieuwe metabesluitvorming hoort (Edwards, 2001). Hier ontstaat een afschuifstelsel en zorgt voor onduidelijkheid wie nu wanneer de verantwoordelijkheid pakt.

In Dordrecht (1b) blijkt dat deze meta besluitvormingsrollen als onderhandelaar en verbinder zichtbaar worden. Vanuit de resultaten geeft de projectcoördinator aan dat hij adviserend en ondersteunend te werk gaat en hij spreekt ook een stedenbouwkundige aan. De verbindersrol wordt zichtbaar als hij aangeeft dat ook de stedenbouwkundige ten dienste moet staan van de groep en een adviseursrol moet nemen (Edwards, 2001).

Dus vanuit de theorie en empirie blijkt dat de wijze van de rolontwikkeling van de gemeentelijke organisatie effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Experts

Vanuit de resultaten is een patroon naar voren gekomen waaruit blijkt dat de rolontwikkeling van experts er voor kan zorgen dat ideeën tot doorwerking komen. Bij de situaties in Dordrecht (1b), Rijswijk (3c) en Vlaardingen (4b) zien we dat er sprake is van een hoge mate van doorwerking. In het geval van Dordrecht was er sprake van het negeren van de wens uit de groep om een hoogteverschil toe te passen. Deze waren niet in de ontwerptekeningen meegenomen op initiatief van de ontwerper zelf. In Vlaardingen zorgde de expert er juist voor dat de ideeën concreter werden gemaakt. Een belangrijke constatering is dat de vormgever het idee teruglegt bij de bewoner om uiteindelijk zelf de keuzes te maken.

4b: Hij [vormgever] zorgt er voor dat ideeën van mensen een plek geven en naar alternatieven die hij weer teruggeeft aan mensen zodat ze zelf keuze kunnen maken. Want anders krijgen ze het gevoel dat het van hun wordt afgepakt. Ze geven hun kennis aan de bewoners en zij zijn diegene die kunnen kiezen.

In Vlaardingen (4b) zorgde de expert er voor dat ideeën in concreetheden werden omgevormd en werden de ideeën daar op praktische haalbaarheid bestudeerd. Een rol die in de literatuur wordt benoemd als de juiste om procesblokkades te voorkomen (De Bruijn, 2002).

Dus vanuit de theorie en empirie blijkt dat de wijze van rolopvatting van experts effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Dubbelrol

Betreffende de dubbelrol blijkt uit de empirie dat er een patroon te herkennen is dat er sprake is van hoge mate van invloed heeft op het belemmeren van de doorwerking. Bij vier (2c, 2d, 3a, 4a) van de totaal acht situaties waar geen doorwerking heeft plaatsgevonden is sprake van invloed van de factor dubbelrol waar de situaties bij de gemeente Alblasterdam zijn. Een inwoner geeft aan dat het communicatieapparaat van de gemeente zich gepasseerd voelde en dat de inwoners niet begrepen waarom zij hun taken over moesten nemen.

2c, d: Ze hebben vanuit de gemeente ook een communicatieapparaat en die hadden dan plannen geschreven dat wij dat gingen doen. Maar er zitten toch mensen bij de gemeente?

De projectcoördinator geeft aan dat er een dubbelrol was te constateren over het voorzitterschap. Naar zijn eigen zeggen had hij deze rol maar voelde een extern adviseur zich ook geroepen om deze rol tot zich te nemen. De laatstgenoemde werd gezien als sturend en had invloed op de ideevorming:

2d: De procesbegeleider vanuit JSO had de neiging om ook voor te zitten en andere onderwerpen aan te snijden, ik heb toen ook gezegd van dat is niet jouw rol

Vanuit de resultaten is te constateren dat er alleen invloed is van een dubbele rolopvatting bij drie situaties in Alblasterdam. Vanuit de literatuur blijkt dat er duidelijk moet worden bepaald en moet worden vastgelegd wie welke functie bekleedt en wat dit omhelst (Edelenbos, 2003). Dit bleek bij het voorzitterschap een probleem omdat de extern adviseur zich deze rol toe-eigende terwijl de projectcoördinator vanuit de gemeente deze rol ook wilde vervullen. Ook was er onduidelijkheid over de rol van het communicatieapparaat binnen de gemeente omdat die alles uit handen wilde geven aan de burger. De literatuur beschrijft dat er een koppeling moet zijn tussen ambtenaren en interactieve beleidsvorming waarbij er ruimte moet blijven om afwegingen en selecties te kunnen maken (Edelenbos, 2003). In dit geval had het communicatieapparaat in plaats van het teruggeven juist samen met de burger afwegingen kunnen maken.

Dus vanuit de theorie en empirie blijkt dat de mate van aanwezige dubbelrollen effect heeft op de doorwerking in placemaking. Daarmee kunnen we concluderen dat propositie 3 voor een deel is bevestigd. Dit geldt voor de rolopvatting van de gemeentelijke organisaties, de experts en de aanwezigheid van dubbelrollen. De rolopvatting van de voorzitter blijkt uit de empirische data niet naar voren te komen als invloedrijke factor met betrekking tot doorwerking.

Factor 4: Inkadering

Beleidskaders

Als we kijken naar de factor beleidskaders is er gemeentebreed geen patroon te zien waarbij er sprake is van invloed op de doorwerking. Als de data wordt bestudeerd binnen de gemeente blijkt dat er in de gemeente Alblasterdam (2c) sprake was van een hoge mate invloed van beleidskaders en dat er sprake is van geen doorwerking. Een projectcoördinator beschrijft wat de effecten hiervan waren:

2c: Die kaders waren niet helemaal helder.

2c: Als je zorgt dat die kaders niet duidelijk hebt en je gaat mensen vragen om over een plein na te denken en je geeft vooraf niet aan wat het mag gaan kosten, daar kun je op mank aan.

2c: Dan kun je ook gaan doorrekenen. Daar schrok ik wel van, ik dacht oh oeps. Wat nu? Ik zou dat wel anders doen, veel duidelijker inkaderen.

In de literatuur hebben beleidskaders twee kanten namelijk aan de ene kant kunnen ze een belemmering vormen van de vrijheid maar aan de andere kant kunnen ze worden gezien als houvast en structuur (Edelenbos, 2001). Uit de resultaten kwam ook naar voren dat in Alblasterdam bij drie van de vier situaties uiteindelijk geen doorwerking ontstond. De verklaring is te vinden in het feit dat de kaders niet helder waren en dat er achteraf gesneden moest worden in de ideeën die waren gekozen. De literatuur stelt dat er regels moeten zijn die een begrijpbare structuur hanteren (Klijn, 2000). In het voorbeeld van Alblasterdam is er gekozen om geen maximum budget op te nemen in de beleidskaders en deze te communiceren. In een later stadium bleek dat er wel degelijk een beleidskader was en werden de inwoners gestraft doordat keuzes geschrapt moesten worden. Dit had anders geframed kunnen worden zodat het niet als straffen wordt gezien maar juist dat het meedoen als belonen wordt gezien. De kaders dienen dan als 'top down support' (Diekstra, 1999) bij een bottom up activiteit waarbij informatie, advies en middelen kunnen worden geleverd door de gemeente indien nodig. Gemeentebreed is er geen patroon te herkennen dus het is te concluderen dat de mate van aanwezige beleidskaders geen effect heeft op de doorwerking in placemaking. Daarmee is te concluderen dat propositie 4 is ontkracht.

Factor 5: Transparantie

Beschikbare middelen

Uit de resultaten is gebleken dat er betreffende de transparantie over de beschikbare middelen geen patroon is te herkennen met betrekking tot doorwerking. Ook binnen de gemeenten zijn geen directe aanwijzingen dat beschikbare middelen zijn invloed uitoefent of ideeën doorwerking vinden. Bij de situatie in Dordrecht (1c) betrof het een idee dat uiteindelijk door de beschikbare middelen geen doorwerking heeft kunnen vinden. De projectcoördinator daar zei daar het volgende over:

1c: Er werd gelijk aan een fontein gedacht maar dat is niet te betalen joh met al die eisen, ik heb maar 160. En dat nog ten opzichte van het Damplein van 660 [duizend euro].

In de laatstgenoemde situatie wordt duidelijk dat de omvang van de investering er aan bijdraagt of een idee tot doorwerking kan komen. Naast dat er sprake moet zijn van transparantie heeft dus de grootte van het budget wat er nodig is voor een bepaald type investering invloed op de doorwerking. Ook in de andere gemeenten kwam dit naar voren:

2: Als er te weinig budget is dan zijn gemeentes heel erg geneigd om zelf keuzes te maken van wat gaan we wel of niet doen.

2: we hebben 360.000 euro begroot maar feitelijk kun je daar alleen de stenen voor laten vervangen. Daar doe je niks nieuws voor.

2: we moeten wel kijken dat we wel binnen die 5 ton blijven. Daarmee gaan we heel kritisch kijken naar wat voor type bomen, materialen. Je moet dus mensen gaan teleurstellen.

3: Je wil niet alleen besluiten om het geld, je wil ook kijken waar je de beste invulling aan wil geven. Je moet ook nog kunnen schuiven, het is een puzzel.

4: we hadden vrij fors budget omdat we ook vanuit het ministerie subsidie hadden gekregen.

Dus ondanks dat het vanuit de literatuur naar voren komt dat het voor een gemeente van belang is om vooraf te communiceren welke middelen er te besteden zijn voor het plan (De Bruijn, 2002), zien

we dit niet terug in de empirische data. Daaruit komt wel naar voren dat er invloed is van een andere factor, namelijk de omvang van de investering. Dus vanuit empirie blijkt dat de mate van transparantie over beschikbare middelen geen effect heeft op de doorwerking in placemaking. Daarnaast is ook te concluderen dat de omvang van de investeringen wel effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Tijdsduur

De transparantie omtrent de tijdsduur van een project wordt niet benoemd als een factor die verband heeft met de doorwerking. Uit de zestien situaties is er geen enkel effect waarneembaar op de doorwerking van ideeën binnen de casussen. Vanuit de empirie wordt de tijdsduur wel vaak benoemd als succesfactor of faalfactor van het algehele project maar lijkt geen direct verband mee te brengen op de doorwerking. Het volgende werd vanuit de empirie benoemd:

1: nu ga je de bewoners aan zet laten en dan ben je in het voortraject 3 misschien wel 4 keer de revue gepasseerd. Je bent zoveel tijd kwijt.

1: [...]in verband met de voortgang van het project is het dan stagneren, stagneren, stagneren

3: Het is voor mensen vaak niet goed te begrijpen waarom het allemaal zo lang moet duren, dat zeg je ook wel van te voren maar vaak vinden mensen dat wel teleurstellend

4: Tussen het voorlopig ontwerp en het definitief ontwerp zit nog een flinke tijd tussen dus dan moet je goed communiceren.

5: Het was niet zo'n hele lange doorlooptijd. Zo'n 3 maanden zo iets. [...] Dat was voor de aandacht prima.

Te zien is dat de tijdsduur van een placemakingstraject als een groot risico wordt benoemd in de literatuur maar komt het in de resultaten niet naar voren (Van Woerkum, 2000). In de resultaten worden zoals eerder ook aangegeven succes en faalfactoren benoemd van de tijdsduur maar het lijkt op de situaties uit de casussen geen direct effect te hebben op de doorwerking. Dus vanuit de empirie blijkt dat de mate van transparantie over de tijdsduur geen effect heeft op de doorwerking in placemaking.

Verwachtingen

Vanuit de resultaten is geen duidelijk patroon aan te wijzen als het gaat om de verwachtingen en de invloed op de doorwerking binnen placemaking. Ook binnen de gemeenten zijn er geen directe patronen te herleiden. Dit kwam wel als factor naar voren vanuit de literatuur maar vanuit de empirie is gebleken dat de mate van gestelde verwachtingen geen effect heeft op de doorwerking. Daarmee is te concluderen dat propositie 5 volledig is ontkracht omdat zowel de transparantie over beschikbare middelen, tijdsduur en verwachtingen geen effect hebben op de doorwerking binnen placemaking.

Factor 6: Wederzijds vertrouwen

Vertrouwen in de overheid

Het vertrouwen in de overheid blijkt geen invloed te kennen op de doorwerking. Uit de resultaten is gebleken dat het vertrouwen geen directe invloed blijkt te hebben op de doorwerking. Dit is te verklaren omdat het vertrouwen volgens de literatuur gebaseerd is op verwachtingen, namelijk relationeel vertrouwen (Edelenbos, 2001). Er is geen direct patroon te herkennen dat er een verband is tussen het wederzijdse vertrouwen en het effect hiervan op doorwerking. Dus vanuit de empirie blijkt dat de mate van het vertrouwen in de overheid geen effect heeft op de doorwerking in placemaking.

(On)gelijkwaardigheid

Vanuit de gemeentebrede resultaten blijkt dat er geen patroon is te herleiden als het gaat om de (on)gelijkwaardigheid in het kader van wederzijds vertrouwen. Als we binnen de gemeenten kijken zien we dat er een patroon is te herkennen bij de gemeente Alblisserdam. Er is daar sprake van een hoge mate van (on)gelijkwaardigheid bij situaties waarbij er sprake was van geen doorwerking. In de casus Alblisserdam merkte inwoners en projectcoördinator op dat er onderling wantrouwen heerste over de verschillende belangen die speelden:

2a: De coördinator is halverwege weggegaan en dat is volgens mij niet helemaal lekker gelopen. Ze werd niet voor vol aangezien en ze had niet de positie dat ze een lans kon breken.

2a: Het hangt er vanaf welke ambtenaar en hoeveel affiniteit er mee is en ook of iemand er woont en of iemand er belang bij heeft.

2d: Dan is het geval dat je er iets doorheen drukt wat een persoonlijk belang heeft en niet het gemeenschappelijk belang.

2a: Ook binnen de werkgroep heb je ook persoonlijk belang, iemand wilde in de werkgroep heel graag zelf iets gaan doen met een marktkraam en een ander zocht een baan. Er zijn dan andere belangen die meespelen en dat is lastig om die kluwe te scheiden.

In tegenstelling tot het vertrouwen in de overheid zien we wel een verband tussen ongelijkwaardigheid en de doorwerking. De literatuur stelt dat als er sprake is van ongelijkwaardige behandeling binnen een interactief proces dat dit tot gevolg kan hebben dat iemand zich onttrekt uit het proces (De Bruijn, 2002). Dit wordt vanuit de empirie in Alblisserdam (2a) zichtbaar, waarbij de projectcoördinator is opgestapt halverwege het proces. Ook in de literatuur komt naar voren dat de machtspositie van bepaalde deelnemers geen centrale rol mogen spelen en dat er voor gewaakt moet worden dat dit niet in het proces sluipt (De Bruijn, 2002). Ook in de casus van Alblisserdam (2a) zie je dat de persoonlijke belangen van deelnemers effect hebben op de doorwerking van bepaalde ideeën. Een deelnemer wilde graag namelijk een winkel beginnen aan het plein en handelde volgens verschillende percepties vooral in persoonlijk belang in plaats van het gemeenschappelijke belang.

De empirische data bevestigt dat er gemeentebreed geen patronen zijn te herkennen wat betreft het wederzijds vertrouwen en de doorwerking binnen placemaking. Daarbij kan propositie 6 worden ontkracht.

Moderator 7: Openheid organisatiecultuur

Inhoud, proces, participant

Te zien is bij het bestuderen aan de empirische resultaten omtrent de modererende variabele openheid van de organisatiecultuur is het feit dat alleen de inhoudelijke component zijn invloed kent op de doorwerking. In dertien van de totaal zestien situaties is er sprake van een hoge mate van doorwerking geweest. Bij zowel de situaties waarbij er wel sprake is van doorwerking evenals de situaties waarbij geen doorwerking heeft plaatsgevonden. Deze factor betreft een variabele met een modererend effect vanuit de context. De determinanten proces en participant worden benoemd als succes of faalfactor voor het proces maar dingen niet mee in het feit of ze er voor zorgen of er sprake is van doorwerking. Dit is wel het geval bij de inhoudelijke component. In Rijswijk hebben ze namelijk de inhoudelijke ruimte van interne processen afgestemd op de inhoudelijke ruimte van externe processen:

3c: Neemt niet weg dat je gaandeweg tot elkaar kan komen en dingen kan uitspreken. Een soort van balans, je kunt het niet volledig uit handen geven.

3c: In de raad moet je ook het uitleggen hoe je het wil gaan doen. De interne communicatie is daar op afgestemd. Die moet je in het begin van het traject betrekken en dat hebben we gedaan.

Andersom is het tegendeel het geval. Als er een negatieve invloed is te herleiden zien we dat er ook sprake is van geen doorwerking. Dit patroon is ook te herleiden uit de empirie, in Alblasterdam wordt het volgende aangegeven:

2d: Met die input zijn er nieuwe plannen gemaakt en toen heeft de wethouder gezegd van ja dit wijkt zo sterk af van wat we hebben. Toen moesten ze weer terug naar de tekentafel.

In Zoetermeer constateren ze een schijnvrijheid die de gemeentelijke organisatie niet kan bieden volgens een projectcoördinator.

5c: Parkeren kunnen ze het niet over hebben of de wegen worden niet veranderd. Ik geloof er ook niet in dat het helemaal aan bewoners overgelaten kan worden. Dat is schijnvrijheid waar ik niet in geloof.

Opvallend is dat vanuit de resultaten is dat er alleen een modererend effect is te herleiden met de inhoudelijke component op de doorwerking. Het proces en de terugkoppeling naar de participant blijkt vanuit de empirie geen invloed uit te oefenen op de doorwerking. Dit is te verklaren dat volgens de theorie (Pröpper & Steenbeek, 1998) de openheid samenhangt met deze drie onderdelen en ze elkaar beïnvloeden om openheid te creëren maar alleen de inhoudelijke component zorgt voor de toegang tot het resultaat, terwijl de andere twee componenten een reflectief karakter hebben. In de casus Rijswijk (3c) zag je dat de interne en externe processen op elkaar afgestemd werden. Dit betreft de inhoudelijke component van openheid tot ideevorming, planvorming en het formuleren van problemen en oplossingen. In Rijswijk werd de raad uitgelegd hoe beide partijen de inhoud zien en daar is de gemeenteraad vanaf het begin van het proces bij betrokken geweest. In de casus Alblasterdam (2d) zien we wat er gebeurt als dit niet goed is afgestemd want daar bleken de plannen zo sterk af te wijken van de interne plannen dat de bewoners weer terug naar de tekentafel konden. De gemeente bezit altijd nog de eindverantwoordelijkheid dus het kan voorkomen dat er rationele keuzes gemaakt moeten worden achteraf. Daarbij is het van belang dat de terugkoppeling richting de participant op orde is en dat er wordt gecommuniceerd waarom er

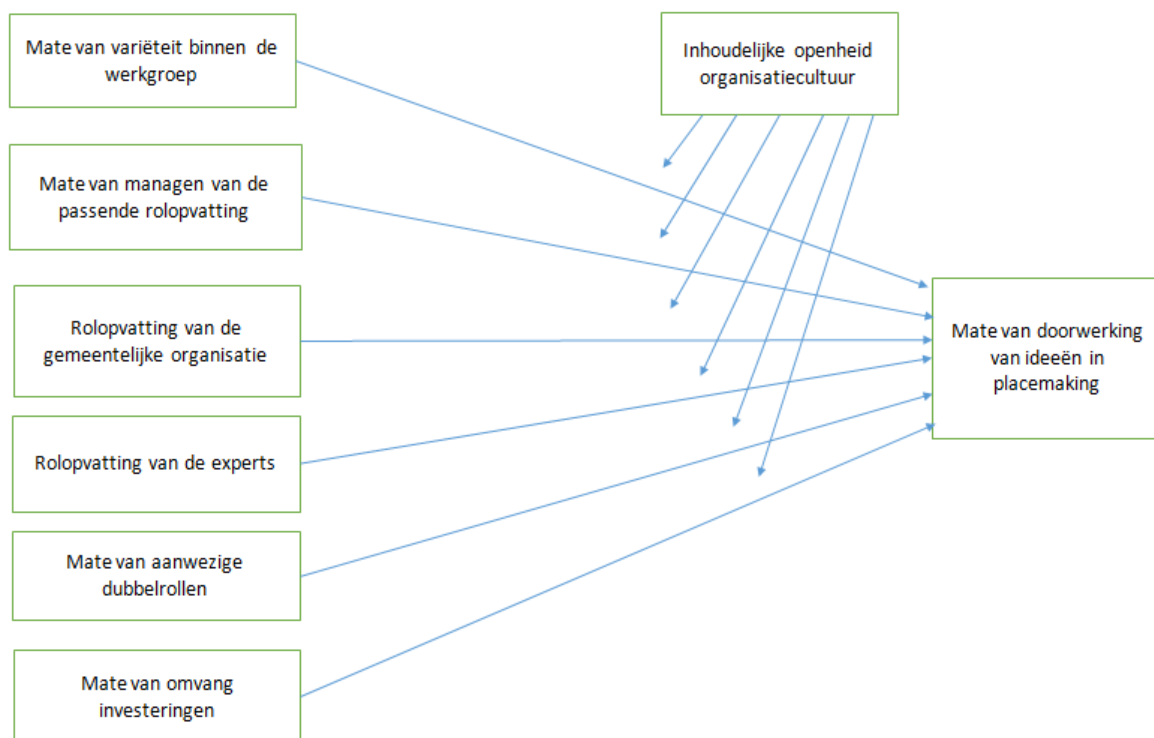
een bepaalde keuze is gemaakt maar dat heeft geen directe gevolg meer voor de doorwerking. We zien dit bij de gemeente Dordrecht (1a) ook terug, er werd toen verteld waarom er is gekozen voor een bepaalde beleidskeuze. In Zoetermeer (5c) geeft de projectcoördinator aan dat er sprake is van schijnvrijheid, omdat er een bepaalde vrijheid is die de gemeente niet kan bieden zoals het aanpassen van het verkeersnet. Volgens de literatuur (Edelenbos, 2001) zou je deze schijnvrijheid weg kunnen nemen door te communiceren waarom het niet aangepast kan worden en daar eerlijk en transparant als gemeente over te communiceren. Zo kun je schijnvrijheid voorkomen. Dus vanuit de theorie en empirie blijkt dat de mate van inhoudelijke openheid binnen de organisatiecultuur effect heeft op de doorwerking in placemaking terwijl de mate van openheid van het proces of het terugkoppelen naar de participant vanuit de empirie geen effect vertonen. Daarmee kunnen we concluderen dat propositie 7 voor een deel is bevestigd maar voor het grote deel is ontkracht. De inhoudelijke component lijkt een modererend effect te hebben op de doorwerking terwijl de openheid van het proces en participant geen effecten vertonen.

4.4 | Tussenconclusie

De mate van doorwerking van ideeën in placemaking worden door verschillende factoren beïnvloed. Vanuit de literatuur komen verschillende factoren naar voren en deze zijn geanalyseerd met de empirie. Uit de onderzoeksresultaten is naar voren gekomen dat de mate variëteit binnen een werkgroep invloed uitoefent op de doorwerking doordat er verschillende percepties die aan tafel schuiven die elkaar versterken of juist kunnen botsen. Het is ook gebleken dat het belangrijk is om de passende rolopvatting binnen de gemeentelijke organisatie, de experts aan tafel en het managen hiervan. De voorzittersrol komt daarbij niet naar voren als een invloedrijke factor. Tevens is het daarbij van belang dat daarbij duidelijkheid bestaat over de rollen en er geen dubbelrollen ontstaan. Tot slot blijkt de inhoudelijke component een modererend effect te hebben op de doorwerking terwijl de openheid van het proces en participant geen effecten vertonen.

4.5 | Nieuw conceptueel model

Nu de factoren duidelijk zijn die doorwerking verklaren bij placemaking wordt het mogelijk om een nieuw conceptueel vorm te geven. Hierin is te zien dat de factoren die niet uit de empirie naar voren zijn gekomen namelijk: competenties, ervaring, werkvorm, voorzittersrol, beleidskaders, tijdsduur, beschikbare middelen, verwachtingen en (on)gelijkwaardigheid en de contextuele variabelen proces en terugkoppeling naar participant binnen de organisatiecultuur niet zijn opgenomen. Dit heeft ook tot gevolg dat de voorheen geclusterde begrippen nu zijn opgesplitst in de overgebleven factoren. De variëteit, het managen van de passende rolopvatting, de gemeentelijke rolopvatting, experts en de dubbelrollen zijn de factoren die vanuit de empirische data wel naar voren komen als invloedrijk op de mate van doorwerking in placemaking. Tot slot is er een nieuwe factor, de omvang van de investeringen, toegevoegd aan het conceptueel model omdat deze vanuit de empirische resultaten naar voren is gekomen als relevante factor op de mate van doorwerking bij placemaking.

Schema 16, nieuw conceptueel model

5 | Conclusie

Dit onderzoek betreft een multiple casestudy naar de factoren die invloed hebben op de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een literatuurreview, documentenanalyse en afgenomen interviews. De cases die zijn geselecteerd betreffen de gemeente Dordrecht, Alblasterdam, Rijswijk, Vlaardingen en Zoetermeer. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag: *‘Welke factoren verklaren de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking?’* en kan worden stilgestaan bij de antwoorden op de geformuleerde deelvragen.

5.1 | Beantwoording deelvragen

Deelvraag 1: Wat is in de wetenschappelijke literatuur bekend over het proces en de doorwerking van interactieve besluitvorming?

In de wetenschappelijke literatuur komen verschillende opvattingen naar voren omtrent interactieve besluitvorming. De gehanteerde definitie voor dit onderzoek is die van Pröpper geweest en hij definieert het begrip interactieve besluitvorming als volgt: "Een wijze van beleid voeren waarbij een overheid in een zo vroeg mogelijk stadium burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en/of andere overheden bij het beleid betreft om in een open wisselwerking en/of samenwerking met hen tot de voorbereiding, bepaling, de uitvoering en/of de evaluatie van beleid te komen."

Verder kwam in de wetenschappelijke literatuur naar voren dat interactieve besluitvorming een constant schaakspel is tussen inhoud, proces en macht. Deze vorm van besluitvorming wordt gezien als de oplossing voor de kloof te verkleinen tussen overheid en burger. De doorwerking bij interactieve besluitvorming wordt gekenmerkt door het geven van ruimte aan nieuwe ideeën, plannen en handelingen.

Deelvraag 2: Wat is in de wetenschappelijke literatuur bekend over het proces en de doorwerking bij de vorm van placemaking?

In de wetenschappelijke literatuur komen verschillende opvattingen naar voren omtrent placemaking. De gehanteerde definitie voor dit onderzoek is van Fred Kent die het begrip definieert op de volgende manier: "Placemaking is een veelzijdige benadering voor programmering, ontwerp en beheer van publieke ruimten. Het bouwt op waarden, inspiratie en het potentieel van lokale gemeenschappen, met de intentie om publieke ruimten te creëren die de gezondheid, het geluk en welbevinden van haar 'gebruikers' bevordert."

De doorwerking bij placemaking wordt in de wetenschappelijke literatuur beschreven aan de hand van verschillende benaderingen waarbij in dit onderzoek de rationele benadering centraal stelt. Hier wordt uitgegaan van een doelmatig proces waarbij ieder met hun eigen percepties, kennis en kunde naar oplossingen kan zoeken om het gemeenschappelijke doel te bereiken.

Deelvraag 3: Op welke manier beïnvloeden de factoren de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking?

In de wetenschappelijke literatuur komen verschillende factoren naar voren die invloed hebben op de doorwerking bij interactieve besluitvorming in de vorm van placemaking.

Hieruit komt namelijk naar voren dat de mate van aanwezige en geschikte competenties bij de actoren van positief belang zijn voor de doorwerking. Ook de manier van het organiseren van de werkgroepen blijkt een positieve invloed uit te oefenen omdat de vorm van de werkgroep effectief met het beoogde doel afgestemd dient te worden. Hierbij is de variëteit binnen de participanten van belang. De actoren die aan tafel komen dienen de passende rolopvatting aan te nemen, dit geldt voor zowel het management, deskundigen als de gemeente waarbij gewaakt moet worden gewaakt voor het innemen van een dubbelrol. Ook de beleidskaders hebben zijn invloed op de doorwerking, deze bepalen namelijk de vrijheid waarin deelnemers kunnen handelen. Bij te strakke kaders kent deze factor een negatieve invloed. Als de kaders niet vaststaan en kunnen meebewegen met de behoeften van de participanten kunnen ze door de structuur een positieve invloed kennen. De mate

van transparantie maakt concreet welke middelen en verwachtingen er zijn. Het blijkt dat als deze onderdelen niet helder gecommuniceerd worden dat het effect heeft op de doorwerking tot het resultaat. Het wederzijdse vertrouwen heeft ook invloed op de doorwerking, als er geen relationeel vertrouwen is kan dit zorgen voor ongelijke behandeling of het niet uitspreken van ideeën. Tot slot is de mate van openheid in de organisatiecultuur een contextuele, modererende factor. Dit betreffen de inhoudelijke voorwaarden waarmee de gemeente intern werkt en in hoeverre de gemeente bereid is om informatie met de participanten te delen. Uit de empirische resultaten is gebleken dat naarmate de inhoudelijke openheid binnen de organisatiecultuur hoog is, dit een versterkend effect heeft op de factoren die de doorwerking beïnvloeden.

Nadat de wetenschappelijke kaders in beeld waren gebracht zijn de theoretische inzichten samen met de empirische resultaten bestudeerd. De volgende deelvragen zijn hier op gericht, waarbij er één deelvraag zich heeft gericht op het proces terwijl de andere deelvraag is beantwoord door een vergelijking te maken tussen de verschillende gemeenten.

Deelvraag 4: Waarom hebben ideeën van de burgers al dan niet doorwerking in het resultaat?

Vanuit de theorie en empirie is gebleken dat een aantal factoren verklaren waarom ideeën van burgers in placemaking al dan niet doorwerking vinden.

Het is gebleken dat de variëteit binnen een werkgroep, bestaande uit percepties, kennis en kunde, een positieve invloed uitoefent op de doorwerking in placemaking. Vanuit de empirische bevindingen is te zien dat de aanwezigheid van verschillende percepties er toe kan leiden dat er een samenspel ontstaat tussen de verschillende belanghebbenden. Iedere deelnemer heeft toegang tot hulpmiddelen zoals informatie of middelen. Dit zorgt voor verschillende machtsverhoudingen binnen een werkgroep en ontstaan er afhankelijkheden. Het blijkt dat als deze percepties met elkaar worden afgestemd dat er gebruik wordt gemaakt van elkaars hulpmiddelen en dat tot een gezamenlijke doelstelling kan worden gekomen.

Het managen van de passende rolopvatting blijkt een onderdeel dat van positief belang is bij doorwerking in placemaking. Het blijkt dat placemaking als vorm van interactieve besluitvorming vraagt om een nieuwe vorm van management, namelijk netwerkmanagement. Deze vorm van management heeft als doel om een gemeenschappelijke waarde te creëren en onderlinge percepties met elkaar af te stemmen. Het achterblijven van interventies om een passende rolopvatting te verkrijgen of te behouden kan tot gevolg hebben dat percepties of doelstellingen niet met elkaar zijn afgestemd en botsen.

Een passende invulling van de rol als gemeentelijke organisatie blijkt een positieve invloed te kennen op de doorwerking in placemaking. Als deze rol niet past dan is er sprake van een negatieve invloed. Het blijkt dat gemeenten nog moeten wennen aan hun nieuwe rol als meta besluitvormer. Dit heeft tot gevolg dat er onduidelijkheden ontstaan wie er wanneer verantwoordelijk is en waarvoor. Als deze meta besluitvormingsrollen als onderhandelaar en verbinder helder zijn vastgesteld en worden nageleefd zien we dat dit zorgt voor doorwerking in placemaking.

Te concluderen is dat de rolopvatting van experts invloed heeft op de doorwerking in placemaking. Als een aanwezige expert ten dienste van de werkgroep werkt en dus de passende rolopvatting heeft kan de expert zorgen dat procesblokkades worden voorkomen. Ideeën die door het ontbreken van de juiste kennis of competenties abstract blijven kunnen door de aanvulling van experts concreet worden ingevuld.

Als er voorafgaand aan het placemakingsproces niet duidelijk is vastgesteld wie welke functie heeft en wat dit omhelst kan een dubbelrol ontstaan. Hierdoor kan een situatie ontstaan waarbij een deelnemende partij niet de verantwoordelijkheid neemt om tot een beslissing te komen terwijl deze ruimte er wel ligt.

Verder is te concluderen dat er de mate van inhoudelijke openheid binnen de organisatiecultuur een modererend effect heeft op de factoren die de doorwerking in placemaking beïnvloeden terwijl de mate van openheid van het proces of het terugkoppelen naar de participant vanuit de empirie geen effect vertonen.

Deelvraag 5: Welke determinanten verklaren de overeenkomsten en verschillen tussen de gemeenten?

Vanuit de resultaten en analyse is gebleken dat verschillen zijn te vinden in de aanwezige competenties binnen een werkgroep. Zo is te zien dat de gemeente Vlaardingen gebruik maakt van een ontwerper die zijn competenties in zet om ideeën te concretiseren. Bij de gemeente Alblasserdam blijken de competenties niet aan te sluiten bij de kenmerken waar placemaking om vraagt. Dit zijn namelijk competenties gericht op netwerkmanagement. Bij de gemeente Zoetermeer zien we dat er gebruik wordt gemaakt van aparte werkgroepen. Dit ten opzichte van de andere gemeenten die er voor kiezen om met één grote werkgroep te werken. We zien dat bij de gekozen werkvorm binnen de gemeente Zoetermeer minder problemen ontstaan met het krijgen van consensus. De verklaring is te vinden in het feit dat het splitsen van de werkgroepen er voor zorgt dat deelnemers niet voor elkaar gaan denken. Binnen de gemeente Dordrecht zagen we een voorzitter die was aangewezen uit de groep. Die bewaakte de neutraliteit. In andere gemeenten was dit iemand vanuit de gemeentelijke organisatie. Bij de gemeente Alblasserdam blijkt dat de voorzitter gebaat was om bepaalde beslissingen te stimuleren zodat de winkeliers niet tegen het zere been werden geschopt. Dit sluit ook aan bij de invloed van de wethouder. Die had privébelangen omdat hij aan dat plein woont. Dit zorgde voor ongelijkwaardige behandeling in voorkeuren. Bij de gemeente Vlaardingen zien we dat de ambtenaren zich nog niet volledig hebben aangepast naar de netwerkrol terwijl in Dordrecht de verbindersrol al wel effectief wordt toegepast, met resultaat. De invloed van experts wordt in Vlaardingen gezien als kracht, de ontwerper maakt de ideeën concreet. Terwijl de experts in Alblasserdam als last worden gezien, ze dienen hun eigen ideeën aan. Bij de gemeente Dordrecht blijkt er ruimte te zijn om af te wijken van de gestelde kaders, terwijl we de ruimte bij andere gemeenten niet terug zien. In Alblasserdam zijn er wel kaders gesteld maar zijn deze niet duidelijk gecommuniceerd. Zo was er geen maximum budget gecommuniceerd terwijl dit bij andere gemeenten wel het geval was. Dit had tot gevolg dat er ideeën geschrapt moesten worden. Betreffende de organisatiecultuur zien we een tegenstelling tussen de gemeenten Rijswijk en Alblasserdam. In Rijswijk wordt er gezocht naar interne en externe afstemming van processen terwijl in Alblasserdam deze afstemming is achtergebleven. Tot slot is vanuit de empirie naar voren gekomen dat de omvang van de investeringen er toe doen of een idee doorwerking kan hebben. In Rijswijk was er namelijk een flink bedrag aan subsidie beschikbaar waardoor een financiële ruimte was voor een openluchttheater, terwijl er in de gemeente Dordrecht geen financiële ruimte was voor een fontein.

5.2 | Beantwoording hoofdvraag

Welke factoren verklaren de doorwerking van burgerinitiatieven bij placemaking?

Binnen de literatuur zijn een aantal factoren naar voren gekomen die invloed hebben op de mate van doorwerking van ideeën in placemaking. De variëteit, het managen van de passende rolopvatting, de gemeentelijke rolopvatting, experts en de dubbelrollen zijn de factoren die vanuit de empirische data wel naar voren komen als invloedrijk op de mate van doorwerking in placemaking. De factoren die niet uit de empirie naar voren gekomen zijn: competenties, ervaring, werkvorm, voorzittersrol, beleidskaders, tijdsduur, beschikbare middelen, verwachtingen en (on)gelijkwaardigheid en de contextuele variabelen proces en terugkoppeling naar participant binnen de organisatiecultuur. Om antwoord te geven op de hoofdvraag worden de factoren benoemd die wel zorgen voor doorwerking in placemaking.

5.2.1 | Mate van variëteit binnen de werkgroep

De selectieprocedure voor een werkgroep heeft geen invloed op de doorwerking maar wel de percepties van deelnemers aan tafel. Daarom is de factor variëteit binnen de werkgroep van positieve invloed op de doorwerking (Edelenbos & Monnikhof, 2001). Te concluderen is dat de aanwezigheid van verschillende percepties er voor zorgt dat er afhankelijkheden ontstaan doordat ieder zijn eigen idee heeft over de inzet van hulpbronnen met bijbehorende machtsverhouding. Als deze percepties juist worden afgestemd kan samen naar een gezamenlijke oplossingen worden gezocht. Dit zien we namelijk in Zoetermeer ontstaan bij de situaties met de skateramp en het rozenperkje (5a, b). In Alblasserdam zien we het contrast van de verschillende percepties aan tafel, namelijk dat dit botst en dat er een spanningsveld ontstaat tussen winkeliers en bewoners.

5.2.2 | Mate van managen van de passende rolopvatting

De literatuur stelt dat placemaking vraagt om een nieuwe vorm van management namelijk netwerkmanagement (Klijn, 2001). Te concluderen is dat uit de empirie is gebleken dat deze vorm van management inderdaad een positieve invloed uitoefent op de doorwerking. Uit de empirie blijkt dat netwerkmanagement werd ingezet om nieuwe oplossingen te stimuleren en om een gemeenschappelijke doelstelling te creëren. In Rijswijk is te zien dat er niet alleen naar percepties van deskundigen wordt geluisterd maar dat door een interventie van management ook naar andere percepties aan tafel, dit zorgt er voor dat het plan van een openluchttheater doorwerking heeft kunnen vinden.

5.2.3 | Rolopvatting van de gemeentelijke organisatie

Een passende rolopvatting van de gemeentelijke organisatie blijkt ook een positief effect te hebben op de mate van doorwerking. De literatuur beschrijft dat de gemeenten nog moeten wennen aan hun nieuwe rol in metabesluitvorming, als verbinder en adviseur (Edwards, 2001). De literatuur stelt dat dit op te lossen is door duidelijke rollen in bepaalde fasen aan te nemen (Klijn & Koppenjan, 1998). Uit de empirie blijkt dat deze rol niet altijd juist wordt toegepast, omdat er angst ontstaat dat de eigen rol wordt geminimaliseerd met het gevolg dat minder ideeën van de burger doorwerking vinden. Zo was er in Vlaardingen een situatie waar de politiek aan het einde van het proces werd gevraagd om een besluit te nemen, terwijl dit niet de rol is die de politiek bij placemaking in die fase in zou moeten nemen.

5.2.4 | Rolopvatting van de experts

In de literatuur werd beschreven dat de rolopvatting van experts de mate van doorwerking kan beïnvloeden omdat deze partijen voorkomen dat er een procesblokkade ontstaat (De Bruijn, 2002). Dit blijkt inderdaad het geval vanuit de empirie. In Vlaardingen zien we dat de expert er voor zorgt dat de abstracte ideeën naar concrete ideeën worden omgevormd en dit komt doorwerking ten goede. Alhoewel de rolopvatting als expert vaak in combinatie met macht ook van negatieve invloed kan zijn. In Alblasterdam bleek dat er persoonlijke belangen meespeelden en deze conflicteerden met het gemeenschappelijke belang.

5.2.5 | Mate van aanwezige dubbelrollen

In de literatuur werd tevens beschreven dat als de rolopvatting vooraf niet duidelijk is gesteld dat er dubbelrollen kunnen ontstaan (Edelenbos, 2003). Dit heeft effect op de mate van doorwerking. In Alblasterdam bleek het communicatieapparaat alles uit handen te willen geven aan de burger terwijl er om een meta besluitvormingsrol werd gevraagd. Te concluderen is dat als de rol niet vooraf duidelijk is vastgelegd er complicaties kunnen ontstaan over het feit wie er nu verantwoordelijk is voor welke handeling en dat een negatief effect heeft op de mate van doorwerking.

5.2.6 | Mate van omvang investeringen

Vanuit de empirie komt een nieuwe factor naar voren die niet expliciet is benoemd in de literatuur namelijk de omvang van de investeringen. Uit de resultaten is gebleken dat de grootte van de investering invloed heeft op de mate van doorwerking. In twee situaties van de gemeente Dordrecht waar het ging om sierbestrating (relatief kleine investering) en een fontein (forse investering) het duidelijk werd dat de relatief kleine investering wel doorwerking kon vinden maar de duurdere fontein niet. In Zoetermeer wordt duidelijk dat de beschikbare middelen door subsidies hoger liggen en dat er meer ruimte is om te investeren en een openluchttheater. De omvang van deze investeringen in combinatie met het beschikbare budget heeft dus een positief effect op de mate van doorwerking en is daarom toegevoegd als nieuwe factor in het conceptuele model.

5.2.7 | Inhoudelijke openheid organisatiecultuur

In de literatuur is beschreven dat zowel de inhoudelijke openheid, het proces als de terugkoppeling naar de participant een modererend effect heeft op de mate van doorwerking (Pröpper & Steenbeek, 1998). Te concluderen is dat vanuit de empirie alleen de inhoudelijke component terugkomt als het gaat om de mate van doorwerking. De verklaring is te vinden in het feit dat de gekozen definitie in dit onderzoek van doorwerking betrekking heeft op de inhoudelijke doorwerking. Uit de empirie is gebleken dat het afstemmen van interne en externe processen op de inhoudelijke component, namelijk ideevorming, planvorming en het formuleren van oplossingen effect heeft op de mate van doorwerking. In de casus van Alblasterdam bleken de plannen die door de bewoners waren opgesteld zo ver af te wijken van de plannen die de gemeentelijke organisatie had geformuleerd, dat de werkgroep weer terug naar de tekentafel kon gaan. Dus als er meer inhoudelijke openheid is, werken de bovengenoemde factoren sterker door op het resultaat.

6 | Aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn de aanbevelingen omschreven die dienen ter verbetering van het proces van placemaking en de vergroting van de effectiviteit hiervan. Deze voorstellen bouwen deels voort op de conclusies van dit onderzoek maar daarnaast zijn ook de andere empirische resultaten meegenomen die niet zo zeer effect hebben op de mate van doorwerking bij placemaking.

Aanbeveling	Onderdeel	Wanneer	Wie	Beschrijving + doel
<i>Quick win:</i> Rolopvattingen in procesontwerp	Bijeenkomst met alle betrokken partijen voor afstemming rollen	Voorafgaand aan het proces	Alle belanghebbenden	Creëren van een gezamenlijke probleemdefinitie en vaststellen van rolopvattingen in een procesontwerp
	Tussentijdse evaluatie	Tijdens het proces	Participanten	Gestelde rollen analyseren aan de praktijk en evt. heroverwegen van bepaalde rolopvattingen
	Eindevaluatie	Na afloop van het proces	Participanten	Reflectief terugkijken op het proces om na te gaan of vooraf gestelde rolopvatting passend was bij de uiteindelijke uitvoering
<i>Quick win:</i> Extern communicatietraject	Projectontwerp presenteren bewoners	Voorafgaand aan de start van het proces	Gemeentelijke organisatie, met name afdeling communicatie	Draagvlak creëren, verwachtingen bepalen, belangen in kaart brengen
	Eindevaluatie	Na afloop van het proces	Gemeentelijke organisatie, met name afdeling communicatie	Reflectief terugkijken op de manier waarop verwachtingen zijn gesteld en of deze zijn nagekomen
<i>Lange termijn:</i> Richtlijnen rolopvattingen	Werkdocument met rolopvattingen voor nieuwkomers	Na drie afgeronde placemakingstrajecten	Projectcoördinatoren	Vastleggen van rollen, taken en verantwoordelijkheden
<i>Lange termijn:</i> Leefstijlatlas van SmartAgent	Communicatie afstemmen door middel van leefstijlen. Pilotfase	Over 12 maanden een communicatieplan. Na 15 maanden de pilotfase	Afdeling communicatie, provincies	Verwachtingen richting overheid afstemmen, manier van aanspreken doelgroep bepalen en doelgroep in kracht brengen
	Eindevaluatie	Na 20 maanden	Afdeling communicatie, provincies	Reflectief terugkijken op het proces of de vooraf gestelde doelen behaald zijn
	Implementatiefase	Na 24 maanden	Afdeling communicatie, provincies	Invoering mits de pilotfase succesvol is geweest

Tabel 18, aanbevelingen

6.1 | Procesontwerp

Een duidelijk procesontwerp zorgt voor structuur voor alle betrokken partijen en is een quick win voor de organisatie. Het is daarbij raadzaam om pas te starten met een proces als het proces met bijbehorende rolopvatting voor elke partij helder is. Dit wel zeggen dat zowel de politici, ambtenaren en het college van burgemeester en wethouders in samenspraak dienen af te stemmen hoe zij hun rol zien en deze ook vastleggen in het procesontwerp. Daarnaast is het van belang om inhoudelijke beleidskaders duidelijk vast te leggen zodat er achteraf geen verwijten of onduidelijkheden kunnen plaatsvinden, zoals het ontstaan van een dubbelrol van bestuurders en politici.

Voor de ambtenaren is de taak weggelegd om te bepalen wie er deel moeten nemen aan het placemakingsproces, wat het doel is en hoe de uitkomsten verwacht er uit komen te zien. Het is aan te bevelen om een werkbare werkgroep te hanteren en deze op te splitsen in kleine werkgroepen met dezelfde percepties om het werkbaar te houden.

6.2 | Interne en externe communicatie

Verder is aan te raden om deze structuur in de vorm van het procesontwerp aan de gemeentelijke organisatie intern te presenteren, maar zeker ook aan de werkgroep zodat er door het communiceren van de procedures en de verwachte uitkomsten meer draagvlak ontstaat, ook dit is een quick win voor de organisatie. Het uitgangspunt van deze nieuwe manier van werken is namelijk dat er aan een gezamenlijke definitie van de aanwezige problemen worden geschetst en dat er in kaart wordt gebracht welke mogelijke maatregelen aan de oplossing ter grondslag liggen. Het is tevens van belang dat in het procesontwerp duidelijke afspraken worden gemaakt over verantwoordelijkheden en wie er verantwoordelijk is voor de uitvoering van verschillende taken. De placemakingstrajecten zijn vaak lang lopende processen er dient dus ook nagedacht te worden over de langere termijn en het borgen van de werkwijze zodat het proces niet spaak loopt bij uitval. Een aanbeveling voor de langere termijn is om een werkdocument te hanteren waarin na elk placemakingstraject wordt beschreven waar de rollen, taken en verantwoordelijkheden lagen bij het proces. Als een nieuwe ambtenaar gaat werken via deze vorm van interactieve besluitvorming kan hij gebruik maken van dit constant muterende document om inzicht te krijgen in de verhoudingen tussen de burgers, gemeentelijke organisatie en andere belanghebbenden.

Interactieve besluitvorming in de vorm van placemaking is nog een relatief nieuw concept. Dit heeft tot gevolg dat er weinig ervaring en kunde beschikbaar is binnen gemeentelijke organisaties over het uit handen geven van het initiatief en juist een ondersteunende rol aan te nemen. Het gevaar schuilt in het feit dat het verleidelijk is om de rol uit handen te nemen omdat de ambtenaar het vaak sneller en soms zelfs beter kan doen. Het resultaat: geen eigenaarschap van de bewoner. Dit sluipt vaak in de loop van het proces langzaam er in en vaak vinden burgers het ook wel prima dat ze niet al het werk zelf moeten doen. Het is daarom van belang dat er duidelijk wordt gemaakt dat de burger het initiatief moet nemen en het werk zelf moet gaan verzetten. Hier ligt de koppeling met het procesontwerp waarmee gecommuniceerd moet worden, vooraf, wat de rol is van de bewoner en wat er wordt verwacht. Zo wordt het mogelijk om vooraf in kaart te brengen wat voor verschillende belangen er zijn of welke wensen de bewoners hebben. Breng daarbij eerst in kaart wat de achterliggende reden is van een probleem en ga niet direct door op een oplossing. Het kan dan al zijn dat er een gemeenschappelijke oplossing voor het probleem gevonden kan worden waar iedere bewoner zich in kan vinden in plaats van een individu. Maak dit ook kenbaar aan de deelnemers waarom er tijd wordt genomen voor het bekijken van de problemen en niet naar de oplossingen. Zo wordt het duidelijk waarom er bij een probleem wordt stil gestaan, dat het tot gevolg heeft dat er tot een gemeenschappelijk belang wordt gekomen en voorkomt dat de percepties verder uit elkaar worden gedreven. Het advies is hierbij om gebruik te maken van de Leefstijlatlas van SmartAgent. Met deze atlas is het mogelijk om de communicatie aan te passen aan de waarden, behoeften en motieven van de doelgroep. Deze informatie is beschikbaar bij de provincie dus daar ligt een samenwerkingsverband om de behoeften en drijfveren van de lokale gemeenschap in kaart te brengen.

7 | Discussie

In de discussie wordt gereflecteerd op de toevoeging die dit onderzoek heeft op de bestaande literatuur, wat interessant is voor vervolgonderzoek en tenslotte wordt gereflecteerd op de onderzoeksmethoden. Hierbij wordt gekeken naar de bijdrage van dit onderzoek, welke uitbreiding is gedaan aan de bestaande theorie en hoe de conclusies zich verhouden met andere auteurs.

7.1 | Verhoudingen theorie

In de beschikbare wetenschappelijke literatuur komt de term placemaking weinig naar voren, dit is te verklaren doordat het nog een relatief nieuw concept is. De onderzoeken die wel verricht zijn hebben geen betrekking op de Nederlandse context maar binnen de Amerikaanse of Chinese context. Dit zijn auteurs zoals Schneekloth (1995), Martin (2003) of Wu (2000). Het gevolg hiervan is dat deze bevindingen gekleurd zijn door modererende variabelen die bij een andere omgeving horen, zoals een ander politiek apparaat. Dit onderzoek geeft nieuwe inzichten met betrekking tot doorwerking in placemaking binnen de Nederlandse context.

Wat opvalt aan de theorie die wel beschikbaar is bij placemaking is het feit dat deze voornamelijk gericht is op de invalshoek van ruimtelijke ordening. Dit onderzoek voegt de eerste multiple casestudy toe aan de huidige wetenschappelijke literatuur waarbij afgeronde projecten worden vergeleken met betrekking tot doorwerking in placemaking binnen Nederland.

Dit onderzoek gaat uit van de definitie van placemaking die is gesteld volgens PPS (2009) maar er zijn onderzoeken in de wetenschappelijke literatuur die een andere opvatting hanteren voor placemaking. Zo ook de auteur Lupi (2008), die uitgaat van een sociaal-ruimtelijke definitie die gericht is op het proces in de wijk. Interessant is de verhouding tussen dit onderzoek en die van Lupi (2008), waaruit blijkt dat ook deze auteur constateert dat de rol opvatting bestuurders en professionals niet passend blijken. De veronderstelling is dat ruimtelijke visies nog altijd op basis van politieke wensen vanuit de overheid worden gemaakt en door artistieke ideeën van ontwerpen worden opgesteld, ondanks placemaking. Het onderzoek onderstreept dat zowel bestuurders als experts moeite hebben met placemaking om te gaan en dat persoonlijke belangen vaak grote invloed hebben op de ontwikkeling van een nieuwe wijk.

Een opvallend verschil tussen dit onderzoek en het onderzoek van Lupi (2008) is het feit dat bij de laatstgenoemde de negatieve invloed van de variëteit binnen de werkgroep wordt benadrukt, terwijl dit onderzoek een positief verband laat zien. Lupi (2008) stelt dat ieder voor zichzelf een ideale combinatie maakt voor een plek en deze actief naar de buitenwereld uitdraagt. Hiermee reageren de bewoners heel anders dan de professionals. Waar deze zich er door laten afschrikken en aan hun expertise laat twijfelen.

Wat verder opvalt is dat de theorie van Melsert (2005) veronderstelt dat je als gemeente transparant dient te zijn over de beschikbare budgetten en daar eerlijk over moet communiceren. Daarbij is opvallend dat in deze theorie nergens wordt gesproken wat het belang is van de omvang van de investering. Vanuit de empirische bevindingen komt de omvang van de investering als factor meerdere malen naar voren met betrekking tot doorwerking.

7.2 | Betrouwbaarheid en validiteit

Terugkijkend op het onderzoek is te constateren dat het interessant had geweest om ieder idee wat is opgevoerd binnen een werkgroep mee te nemen in het onderzoek. Dit is ook hetgeen wat werd geopperd tijdens de brainstormsessie. In het kader van de tijd is het nagenoeg onmogelijk gebleken om dit te bewerkstelligen en kan dit worden gezien als een beperking van dit onderzoek. Het gevolg van deze beperking is terug te vinden in de datamatrix. Bij de gemeente Alblasterdam is per toeval geen enkele situatie besproken waarbij sprake was van doorwerking. Dit wekt de suggestie dat de gemeente Alblasterdam negatief in dit onderzoek naar voren komt, terwijl dit niet het geval is. Om dit gevolg te minimaliseren is op pagina 36 van dit onderzoek een voetnoot geplaatst.

Door een zorgvuldige samenstelling van theoretische inzichten is het mogelijk geweest om een

effectieve operationalisatie te maken. Dit heeft er voor gezorgd dat de meetbare eenheden hetgeen hebben gemeten wat er gemeten moest worden, namelijk het antwoord op de hoofdvraag en bijbehorende deelvragen. Dit komt de interne validiteit ten goede. Uiteindelijk kwam één factor, namelijk de omvang van de investering, naar voren vanuit de empirie maar niet uit de literatuur. Het onderzoek kent een beperkte externe validiteit. Doordat de organisatiecultuur verschilt per gemeente is het lastig om exact een vergelijkbare omgeving te creëren. Hierdoor is het onderzoek beperkt generaliseerbaar en vooral relevant voor de gemeenten die in dit onderzoek zijn betrokken.

7.3 | Vervolgonderzoek

Tijdens het verloop van het onderzoek is de representativiteit van de werkgroep meerde malen naar voren gekomen. De vraag was of de werkgroep in dusverre representatief is voor de wijk en dat het interessant zou zijn om te bekijken of na een afgerond placemakingstraject er daadwerkelijk meer draagvlak van beleid is ontstaan ten opzichte van een traditionele aanpak. Deze vraagstelling is een interessant aanknopingspunt voor mogelijk vervolgonderzoek.

| Bijlage 1: Literatuurverantwoording

- Arend, van der, S. (2007) *Pleitbezorgers, procesmanagers en participanten*. Geraadpleegd via: dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/23553/full.pdf?sequence=13
- Armenakis, A. & Bedeian, A. (1999). *Organizational Change: A Review of Theory and Research in the 1990s*. Geraadpleegd via: jom.sagepub.com/content/25/3/293.abstract
- Bekkers, R. (2004). *Giving and Volunteering in the Netherlands: Sociological and Psychological Perspectives*. Utrecht, Utrecht Universiteit
- Berg, van den. E. (2012). *Particuliere Initiatieven in ontwikkelingssamenwerking. Een casestudy naar nieuwe verbanden in de Nederlandse civil society*. Den Haag: SCP.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom
- Bruijn, de. H. (2002), *Niet alles wordt anders – en dat is maar goed ook*, in: Berenschot Procesmanagement, Ruimte voor Reflectie, jaarboek 2002 Den Haag
- Bruijn, De. H. Heuvelhof, ten. E. (1998). *Procesmanagement*. Amsterdam, Academic Service
- Coninx, I. Kruit, J. Duing, R. (2013). *De ongehoorzame overheid. Een verkenning van de discoursen van gemeentelijke overheden over burgerinitiatieven. Deel 3 in de reeks 'Zo doen wij dat hier!'* Alterra: Wageningen
- Cullen, G. (1961) *Townscape*. London, The Architectural Press
- Diekstra, R. F. W. (1999). *Ontwikkeling van een werkstress screeningsinstrument (WSSI)*. Gedrag en Organisatie
- Dordrecht (2014). *Politieke akkoord 2014-2018*. Geraadpleegd via: https://cms.dordrecht.nl/Dordrecht/up/ZafmznbJO_Politiek_akkoord_2014-2018_Gemeente_Dordrecht.pdf
- Duyvendak, J. (2007) *De kloof dicht met straatburgerschap*. Geraadpleegd via: www.jwduyvendak.nl/wp.../07/uitermark-duyvendak-burgerschap-ingeleverd.doc
- Edelenbos, J. & Klijn, E.H. (2007). *Trust in complex decision-making networks; a theoretical and empirical exploration*. Administration and Society
- Edelenbos, J. & Monnikhof, R. (2001) *Lokale interactieve beleidsvorming*. Utrecht, Lemma Uitgevers
- Edelenbos, J. (2000). *Clïëntenparticipatie in beeld*. Geraadpleegd via: [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Clientenparticipatie%20in%20beeld%20\[MOV-224205-0.3\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Clientenparticipatie%20in%20beeld%20[MOV-224205-0.3].pdf)
- Edelenbos, J. (2006). *Burgers als beleidsadviseurs*. <http://repub.eur.nl/pub/10653/>
- Edelenbos, J., Monnikhof, R. & Riet, O. van de (2003). *Double-Helix Approach. A proposal to restore the connection between analysis and interaction in policy development*. International Journal of Technology, Policy and Management
- Edwards, A.R. (2009). *'Tastes' for political participation: a lifestyle approach to democratic design*. Representation
- Faludi, A. (1994), *Evaluating communicative planning: a revised design for performance research*, in: European Planning Studies
- Franzen, A. (2010). *Competenties van de procesmanager in relatie tot het procesverloop*. Geraadpleegd via: repository.tudelft.nl/assets/uuid:48282bd6.../Wloevendie_afstudeerrapport_P5.pdf

- Gunsteren, van. H. (1994). *Burgers op weg naar een nieuwe democratie*. Bloemendaal, Aramith uitgevers.
- Heinelt, H. (2004). *The Changing Context of Local Democracy*. Londen, Routledge
- Helden, J. (2009). *Procesmanagement in perspectief*. Den Haag, Coutinho Uitgevers
- Huygen, A (2008). *De invloed en effecten van sociale samenhang*. Gedownload via: http://www.verweyjonker.nl/doc/vitaliteit/De%20invloed%20en%20effecten%20van%20sociale%20samenhang_1169.pdf op 30-06-2016
- Kent, F. (2009) *A Project for Public Spaces*. Geraadpleegd via: <http://www.pps.org/>
- Klijn, E. Teisman, G. (2000). *Governing Public-Private Partnerships: Analysing and Managing the Processes and Institutional Characteristics of Public-Private Partnerships*. In *Public-Private Partnerships; Theory and Practice In International Perspective*
- Klijn, E.H. & Koppenjan, J.F.M. (1998). *Tussen representatieve en directe democratie; interactieve besluitvorming en "de politiek"*. Geraadpleegd via: http://www.academia.edu/24826652/Tussen_representatieve_en_directe_democratie_Interactieve_besluitvorming_en_de_politiek_
- Kool, de, D. (2007) *Monitoring in beeld een studie naar de doorwerking van monitors in interbestuurlijke relaties*. Geraadpleegd via: repub.eur.nl/pub/10777/dennis%20bw%2017-10.pdf
- Koppenjan, J.F.M. & Ham, J.C. van (2001). *Building Public Private Partnerships. Assessing and Managing Risks in Port Development*. *Public Management Review*
- Lusing, J. (2015). *De Kloof*. Amsterdam, Boom Lemma Uitgevers
- Lupi, T. (2008) *Buiten wonen in de stad: de place making van IJburg*. Geraadpleegd via: <http://dare.uva.nl/document/2/144426>
- Martin, D.G. (2003). *"Place-framing" as place-making: constituting a neighborhood for organizing and activism*. Geraadpleegd via: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/1467-8306.9303011>
- Melsert, V. (2005). *Netwerkbenadering op lokaal niveau*. Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam
- Montgomery, D. (2007) *The Erosions of Civilizations*. California, University of California Press
- Oosten, van. J (2014). Realizability with a Local Operator of A.M. Pitts. *Theoretical Computer Science*. Geraadpleegd via: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304397514001868>
- Peeters, B (2012). *Burgerparticipatie in de lokale politiek*. Geraadpleegd via: <https://www.prodemos.nl/wp-content/uploads/2016/05/RapportMonitorBurgerparticipatie2012.pdf>
- PPS (2014). *Project for Public Spaces*. <http://www.pps.org/> Bekeken op: 30-06-2016.
- PPS Netwerk (2009). *Projecten Database*. Geraadpleegd via: <http://www.ppsnetwerk.nl/Projecten-Database>
- Pröpper, I., & Steenbeek, D. (1999) *De aanpak van interactief beleid*. Den Haag, Coutinho Uitgevers.
- Pröpper, I., & Steenbeek, D. (2005). *De aanpak van interactief beleid, elke situatie is anders beschrijven*. Couthino: Bussum.
- Raad Openbaar Bestuur (2012). *Loslaten in Vertrouwen*. Verkregen via: <https://open.org/download?type=document&docid=440002>

Salverda, I.E., Dam, van. R.I., (2008). *Burgers en landschap*. Verkregen via:
<http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/advanced/374804>

Schneekloth, L.H. (1995) *Placemaking: the art and practice of building communities*. Geraadpleegd via:
<http://www.bcin.ca/Interface/openbcin.cgi?submit=submit&Chinkey=203652>

Schillemans, T. (2007). *Verantwoording in de schaduw van de macht*. Amsterdam: Lemma.

Stokkum, van. B.A.M. (2003) *Onoprechte handhaving? prestatiecontracten, beleidsvrijheid en politie ethiek*. Dordrecht: Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie

Teisman, G. Reudink, M. (2001). *Interactieve beleidsvorming als sturingsopgave*. Den Haag, InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Van de Walle, S. (2006). 'The state of the world's bureaucracies'. *Journal of Comparative Policy Analysis*

Van Stokkom, B. & Toenders, N. (2010). *De sociale cohesie voorbij. Actieve burgers in achterstandswijken*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Den Haag. Uitgeverij Lemma.

Whyte, W. & Jacobs, J. (1980) *The Social Life of Small Urban Spaces*. Project for Public Spaces

Woerkum, C. (2000). *Overheid en communicatie*. Geraadpleegd via:
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/.../2007/.../bijlage07.pdf>

Woerkum, C.M.J & Aarts, N. (2002). *Wat maakt het verschil? Over de waarde en pluriformiteit van interactieve beleidsprocessen*. Den Haag, InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Wu, F. (2000). *The global and local dimensions of place-making: remaking Shanghai as a world city*. Geraadpleegd via: <http://usj.sagepub.com/content/37/8/1359.short>

Yin, R. (1984). *Case study research: design and methods*. Sage Publications

| Bijlage 2: Interviewvragen

Hieronder staan de interviewvragen die zijn voorgelegd aan de verschillende respondenten. De vragen zijn opgesplitst in de verschillende dimensies die uit de literatuur naar voren zijn gekomen.

Competenties en ervaring

- Hoe kijk je aan tegen de aanwezige kennis en kunde van de groep?
- Wat zijn de eerdere ervaringen met andere vergelijkbare projecten?

Werkvorm

- Hoe vond je het werken met het aantal vastgestelde leden?
- In hoeverre was de werkvorm en bijbehorende werkwijze geschikt?
- In hoeverre paste deze werkvorm bij de doelstellingen?

Selectie

- Wat waren de kanalen waarmee de deelnemers werden benaderd?
- In hoeverre waren alle doelgroepen naar je idee aanwezig?

Variëteit

- Hoe was naar jouw idee de verdeling van aanwezige capaciteiten en vaardigheden?
- Hoe vond je de onderlinge relatie hierdoor?

Management

- Hoe heb je de rolverdeling ervaren?
- In hoeverre was de rolverdeling vooraf vastgelegd?
- In hoeverre was er bijsturing nodig?

Voorzitterschap

- In hoeverre was het nodig om als voorzitter anderen aan het woord te laten?
- Hoe kijk je tegen de mate van het behandelen van andere percepties binnen de groep?

Gemeentelijke organisatie

- In hoeverre zijn er afspraken gemaakt met politici?
- Hoe heb je de invloed van de ambtenaren ervaren?
- In hoeverre is er terugkoppeling geweest naar de interne organisatie?

Experts

- Hoe heb je de invloed van de experts ervaren?

Dubbelrol

- In hoeverre is het voor iedereen duidelijk geweest wie welke rol vervult?

Beleidskaders

- Hoe heb je de ruimte ervaren waarbinnen de groep aan het werk mocht?
- In hoeverre heb je de ruimte gekregen om in het proces aanpassingen te doen?
- In hoeverre zijn er ideeën afgevallen hierdoor?

Beschikbare middelen

- Hoe heb je de communicatie ervaren over de budgettering van het project?
- In hoeverre heeft dit invloed gehad op de keuzes die zijn gemaakt?

Tijdsduur

- Hoe heb je de communicatie ervaren omtrent de stappen van het proces?
- Hoe heb je de communicatie over de tijdsduur ervaren?
- In hoeverre is dit bijgesteld en heeft dit effect gehad op de keuzes?

Verwachtingen

- Hoe heb je de communicatie over de verwachtingen ervaren?
- In hoeverre zijn deze verwachtingen nagekomen?

Vertrouwen in overheid

- In hoeverre heb je vertrouwen gehad in de gemeente tijdens dit proces?
- In hoeverre heeft dit vertrouwen of wantrouwen invloed gehad?

Ongelijkwaardigheid

- Hoe heb je de verschillende verhoudingen met betrekking tot gelijkheid ervaren?

Organisatiecultuur: inhoud

- Hoe kijk je tegen de openheid en communicatie van de gemeente aan?

Organisatiecultuur: proces

- Hoe heb je de verschillende stappen die zijn genomen vanuit de gemeente ervaren?

Organisatiecultuur: participant

- In hoeverre is het voor je duidelijk geworden waarom welke keuzes zijn gemaakt?

Doorwerking

- Heeft het idee geleid tot een directe, praktische implementatie in het beleid?

| Bijlage 3: Respondentenlijst

Aantal	Respondent	Gemeente	Functie	Datum gesproken
1	Johan van Loon	Dordrecht	Projectcoördinator	14-04-2016
2	Henk van Gulp	Dordrecht	Evaluator	11-04-2016
3	Hans Besseling	Dordrecht	Evaluator	19-04-2016
4	Mariska Kien	Dordrecht/Alblasserdam	Omgevingspsycholoog	19-05-2016
5	Pieter van den Berg	Dordrecht	Senior Adviseur	19-07-2016
6	Marga Weide	Drechtsteden	Onderzoekscentrum	19-07-2016
7	Johan van Dongen	Dordrecht	Omwonende	19-04-2016
8	Bart Bouman	Dordrecht	Omwonende	17-05-2016
9	Hans Erkens	Alblasserdam	Projectcoördinator	20-04-2016
10	Dorien Jansen	Alblasserdam	Adviseur Ruimtelijke Ordening	20-04-2016
11	David Post	Alblasserdam	Omwonende	01-06-2016
12	Carlo Lucas	Alblasserdam	Omwonende	31-05-2016
13	Jacqueline van Bergen	Alblasserdam	Omwonende	19-05-2016
14	Robert Bruijn	Rijswijk	Projectcoördinator	18-05-2016
15	Tjet Meijer	Rijswijk	Communicatieadviseur	18-05-2016
16	Femke van den Bosch	Rijswijk	Ontwerper openbare ruimte	18-05-2016
17	Anoniem	Rijswijk	Omwonende	18-05-2016
18	Anoniem	Rijswijk	Ondernemer	18-05-2016
19	Rob van der Veen	Vlaardingen	Projectcoördinator	22-04-2016
20	Anoniem	Vlaardingen	Omwonende	22-04-2016
21	Anoniem	Vlaardingen	Omwonende	22-04-2016
22	Wessel Tiessens	Zoetermeer	Projectcoördinator	10-04-2016
23	Ivonne Vlooswijk	Zoetermeer	Sociaal manager	10-04-2016
24	Anoniem	Zoetermeer	Ondernemer	10-04-2016
25	Trees van der Gun	Alblasserdam /Rijswijk/ Vlaardingen/Zoetermeer	Extern adviseur	04-04-2016
26	Suzan de Jong	Alblasserdam/Vlaardingen	Extern adviseur	23-05-2016
27	Arjen Vedder	Winterswijk	Projectcoördinator	26-04-2016
28	Corjan te Pas	Winterswijk	Communicatieadviseur	26-04-2016

Gebruikte labels per respondent

AM1 = Projectcoördinator

AM2 = Evaluator

AM3 = Evaluator

AM4 = Ambtenaar

EA1 = Extern adviseur

IW1 = Inwoner

IW2 = Inwoner

AM5 = Projectcoördinator

AM6 = Ambtenaar

EA2 = Extern adviseur

IW3 = Inwoner

IW4 = Inwoner

AM7 = Projectcoördinator

AM8 = Ambtenaar

AM9 = Ambtenaar

IW5 = Inwoner

IW6 = Inwoner

AM10 = Projectcoördinator

IW7 = Inwoner

IW8 = Inwoner

AM11 = Projectcoördinator

IW9 = Inwoner

IW10 = Inwoner